ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ ΓΣΕΕ • Τεύχος 251, Νοέμβριος 2023

ΙΝΕ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

100 χρόνια: Από τους τριατατικούς, στους εργαζόμενους στα ΕΛΤΑ

Η Εργατική Συνέλευση στην εξέγερση του Πολυτεχνείου 1973

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γιώργος Αργείτης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Γιώργος Αργείτης, Δημήτρης Κατσορίδας, Γιώργος Κολλιάς

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, T: 210 8202247, F: 210 8202202

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: dκατ@inegsee.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, T: 210 515 6820, F: 210 515 6811, www.kambili.gr

Οι απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα είναι του συγγραφέα και δεν εκφράζουν κατ΄ ανάγκη τις θέσεις της ΓΣΕΕ.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Τεύχος 250, Μάρτιος 2023

Σημείωμα Σύνταξης

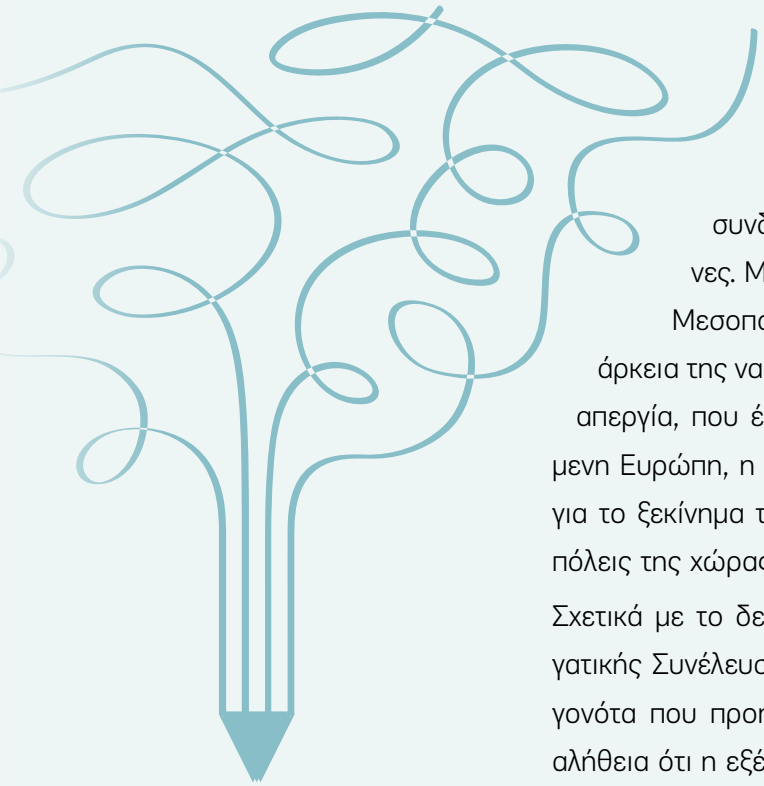

Στο παρόν τεύχος του ηλεκτρονικού περιοδικού ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, έχουμε δύο αφιερώματα. Το ένα είναι για τα 100 χρόνια από την ίδρυση του συνδικάτου εργαζομένων στα ΕΛΤΑ και το άλλο είναι για τα 50 χρονια από την εξέγερση του Πολυτεχνείου, το 1973, με έμφαση στην Εργατική Συνέλευση, που δρούσε μέσα σε αυτό.

Σε ότι αφορά το συνδικάτο εργαζομένων στα ΕΛΤΑ, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος και έδωσε σημαντικούς αγώνες. Μάλιστα, ο κλάδος των τριατατικών, όπως λεγόταν στον Μεσοπόλεμο, ήταν από τους πιο σημαντικούς, ενώ κατά τη διάρκεια της ναζιστικής Κατοχής, το 1942, πρωτοστάτησε στην πρώτη απεργία, που έγινε στην κατεχόμενη Ελλάδα, αλλά και στην κατεχόμενη Ευρώπη, η οποία διήρκεσε οκτώ ημέρες, και αποτέλεσε τη μαγιά για το ξεκίνημα της αντίστασης των εργαζομένων, ειδικά στις μεγάλες πόλεις της χώρας.

Σχετικά με το δεύτερο αφιέρωμα, επικεντρώνεται στον ρόλο της Εργατικής Συνέλευσης, κατά την εξέγερση του Πολυτεχνείου, και στα γεγονότα που προηγήθηκαν αυτής, επιχειρώντας να αποκαταστήσει την αλήθεια ότι η εξέγερση δεν ήταν μόνο φοιτητική, όπως κατόπιν θέλουν να την παρουσιάσουν οι κρατούντες, αλλά ταυτόχρονα είχε και εργατικά χαρακτηριστικά, τα οποία φάνηκαν από την Γενική Απεργία που ετοιμαζόταν και δεν πραγματοποιήθηκε εξαιτίας της καταστολής.

Από τους τριατατικούς, στους εργαζόμενους στα ΕΛΤΑ: 100 χρόνια

του Δημήτρη Κατσορίδα*

1. Η περίοδος του Μεσοπολέμου: Οι τριατατικοί και το δημοσιοϋπαλληλικό κίνημα

Το 2023 συμπληρώθηκαν 100 χρόνια από την δημιουργία του συνδικάτου εργαζομένων στα ΕΛΤΑ. Για την ακρίβεια στις 28 Ιουνίου 1923 ιδρύεται, όπως προκύπτει από την απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών, με αριθμό 1824, το Συνδικάτο Εργαζομένων στα Τηλεφωνεί-α-Τηλεγραφεία-Ταχυδρομεία (Τ.Τ.Τ.), το γνωστό και ως τριατατικοί (από τα τρία «Τ»), με την ακριβή επωνυμία «Νέα Επαγγελματική Ένωσις Υπαλλήλων ΤΤΤ». Είχαν προηγηθεί, το 1918, οι πρώτες προσπάθειες με την ίδρυση συνδικαλι-στικού οργάνου των ταχυδρομικών.[1]

Τρία χρόνια αργότερα, από την ίδρυση του συνδικάτου των τριατατικών, ιδρύεται και η αντίστοιχη Ομοσπονδία. Συγκεκριμένα, πραγ-ματοποιείται το Α΄ Συνέδριο των ΤΤΤ Υπαλ-λήλων, στην αίθουσα της Ενώσεως Δημοσίων Υπαλλήλων Αθηνών, από τις 25-30 Νοεμβρίου 1926, με αντιπροσώπους από τους κατά τό-πους Συνδέσμους (πρωτοβάθμια σωματεία), όπου και αποφασίστηκε η σύσταση «γενι-κής Ενώσεως των τοπικών Συνδέσμων» με την επωνυμία «Πανελλήνιος Ομοσπονδία Τ.Τ.Τ. Υπαλλήλων», με έδρα την Αθήνα. Το Καταστα-τικό, που ψηφίστηκε από το εν λόγω ιδρυτικό Συνέδριο, στις 29 Νοεμβρίου 1926, εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο Αθηνών, στις 2 Απριλίου 1927, με αριθμό 2540/927, και δημοσιεύ-τηκε στις 6 Απριλίου. Σύμφωνα με το Πρακτικό Ιδρύσεως της Ομοσπονδίας, οι εκπρόσωποι των τοπικών Συνδέσμων, που το υπέγραψαν, ήταν οι εξής:

Αττικοβοιωτίας και Κορινθίας: Ν. Δροσόπου-λος, Ν. Λέφας, Γ. Δεσύπρης.

Πατρών: Α. Ρίκος.

Θεσσαλονίκης: Γ. Φασόης, Δ. Δαμάσκος.

Χανίων: Ν. Μαρκόπουλος.

Ηρακλείου: Εμ. Παπαδάκης, Ν. Δροσουλάκης.

Ρεθύμνου: Γ. Τυράκης.

Αιτωλοακαρνανίας: Κ. Μιχαλόπουλος.

Μεσσηνίας: Π. Καντιάνης.

Ζακύνθου: Γερ. Κανέλλος.

Κυκλάδων: Β. Μάτσας, Σ. Νάγος.

Αρκαδίας: Ανδ. Αποσκίτης.

Ευβοίας: Δ. Ψεύδος.

* Το παρόν κειμενο αποτέλεσε εισήγηση στο 36ο Συνέδριο της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ταχυδρομικών (ΠΟΣΤ), στις 20 Οκτωβρίου 2023.

1 Αναφέρεται στο άρθρο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ταχυδρομικών-ΠΟΣΤ), Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2012, τεύχος 359/29, σελ. 58.

Το Καταστατικό είχε 70 άρθρα και το ενδιαφέρον είναι ότι το τακτικό Συνέδριο της Ομοσπονδίας συγκαλείτο κάθε έτος, τον μήνα Σεπτέμβριο, ενώ η αναβολή του δεν μπορούσε να είναι παραπάνω από δύο μήνες (άρθρο 19).[2]

Οι εργαζόμενοι του εν λόγω συνδικάτου υπάγονταν στους δημοσίους υπαλλήλους, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος και έδωσε σημαντικούς αγώνες. Μάλιστα, ο κλάδος των τριατατικών ήταν από τους πολυπληθέστερους, μετά τους καπνεργάτες, τους εργάτες στις βιομηχανικές επιχειρήσεις και τους σιδηροδρομικούς. Την χρονική περίοδο, μεταξύ 1919-21, ο συνολικός αριθμός των τριατατικών ανερχόταν σε 4.310 άτομα, εκ των οποίων οι 203 ήταν γυναίκες. Στον αριθμό αυτό περιλαμβάνονται μόνο οι κατώτεροι υπάλληλοι (μέχρι τηλεγραφητού β΄ τάξεως), ενώ από το συνολικό αριθμό των τριατατικών υπαλλήλων, οι 1.000 περίπου υπηρετούσαν στην Αθήνα.[3]

Γενικά, την εποχή του Μεσοπολέμου έχουμε μια έντονη συνδικαλιστική δραστηριότητα των δημοσίων υπαλλήλων.

Όμως, ποια είναι η κοινωνική και οικονομική κατάσταση εκείνη την εποχή που ώθησαν στη δημιουργία του συνδικάτου των τριατατικών;

Οι αγώνες της εργατικής τάξης στην Ελλάδα για τη διεκδίκηση καλύτερων συνθηκών εργασίας και γενικά για μια καλύτερη ζωή ξεκινούν από τη δεκαετία του 1870.

Οι δύσκολες συνθήκες εργασίας σε βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες, αλλά και σε μια σειρά άλλους τομείς της οικονομίας, ώθησαν τους εργαζόμενους σε κινητοποιήσεις και στη δημιουργία των πρώτων σωματείων.

Τον Μάϊο 1905, οι τριατατικοί κηρύσσουν την πρώτη τους απεργία, αντιδρώντας στις ενέργειες της κυβέρνησης Δηλιγιάννη για την ψήφιση νομοσχεδίου στο οποίο προβλεπόταν μείωση των μισθών για τους κατώτερους υπαλλήλους.[4]

Γενικά, στις αρχές του 20ου αιώνα πραγματοποιούνται σημαντικές κινητοποιήσεις σε πολλούς κλάδους και πόλεις της χώρας και δημιουργούνται πρωτοβάθμια σωματεία και δευτεροβάθμιες οργανώσεις. Κομβικό σημείο αποτέλεσε ο Νόμος 281/1914, περί σωματείων, ο οποίος κατοχύρωσε τα δικαιώματα των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Ταυτόχρονα, η ιδέα μίας κεντρικής συνδικαλιστικής οργάνωσης κερδίζει συνεχώς έδαφος και το 1918 συγκαλείτε το Α΄ Πανελλαδικό Εργατικό Συνέδριο της ΓΣΕΕ, μεταξύ 21 έως 28 Οκτώβρη, στην Αθήνα. Το Ιδρυτικό Συνέδριο της ΓΣΕΕ αποτελεί σημαντικό σταθμό στην ιστορία του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα, γιατί συνένωσε το συνδικαλισμένο προλεταριάτο κάτω από μια ενιαία οργάνωση.

Το 1920 ψηφίζεται από τη Βουλή ο συνδικαλιστικός νόμος 2151, ο οποίος ρυθμίζει τη διαδικασία κήρυξης απεργίας. Το άρθρο 21 έχει διάταξη που λέει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν μπορούν να συνυπάρχουν στα σωματεία με μη δημόσιους υπαλλήλους.[5]

Εκείνη την εποχή, πριν την ίδρυση του συνδικάτου των τριατατικών, το 1923, το βασικό κέντρο της συνδικαλιστικής δράσης για τους δημοσίους υπαλλήλους είναι η Λέσχη των Δημοσίων Υπαλλήλων, η οποία ιδρύθηκε το 1921, με έδρα την Αθήνα και ήταν πανελλήνιο σωματείο, της οποίας μέλη μπορούσαν να γίνουν όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι συ-

2 Για περισσότερα βλ. Καταστατικόν Πανελληνίου Ομοσπονδίας Ταχ. Τηλ. και Τηλεφ. Υπαλλήλων, Αθήνα 1927.

3 Τα στοιχεία αναφέρονται στο Γ. Α. Γεωργιάδης, *Η πάλη των τάξεων εν Ελλάδι,* εκδοτικό τμήμα του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (Κομμουνιστικού), Αθήνα 1921, σελ. 47-48.

4 Αναφέρεται στο άρθρο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών*,ό.π.,σελ. 58.

5 Οι πληροφορίες αναφέρονται στο Γ. Λιάσκος, *Η ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος των δημοσίων υπαλλήλων,* Αθήνα 1992, σελ. 10-11 και 13.

νταξιούχοι, ενώ επίσης λειτουργεί η Πανυπαλληλική Επιτροπή, η οποία αποτελείται από 21 αντιπροσώπους και συντονίζει 13 σωματεία και Δημοσιοϋπαλληλικές Ενώσεις.

Στις 2 Μαΐου 1926 πραγματοποιείται στην Αθήνα το ιδρυτικό Συνέδριο της Συνομοσπονδίας Δημοσίων Υπαλλήλων Ελλάδος (ΣΔΥΕ), το οποίο εγκρίνει το Καταστατικό και εκλέγει προσωρινή Εκτελεστική Επιτροπή από τους Σκουριώτη, Ασλάνη, Δαμασκόπουλο, Ψευδό, Μπονάνο και Αρχανιώτη.[6] Η Ομοσπονδία των τριατατικών θα αποτελέσει τμήμα της ΣΔΥΕ.

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1926 η ΣΔΥΕ πραγματοποιεί συγκέντρωση των δημοσίων υπαλλήλων και πορεία στο γραφείο του πρωθυπουργού.[7]

Από τις 18-23 Δεκεμβρίου 1926 διεξάγεται το πρώτο τακτικό Συνέδριο της ΣΔΥΕ. Από τα βασικά αιτήματα του Συνεδρίου είναι η χορήγηση ψήφου στους δημοσίους υπαλλήλους οπουδήποτε υπηρετούν, η συμμετοχή ενός εκπροσώπου των υπαλλήλων και ενός εκπροσώπου της αντίστοιχης συνδικαλιστικής οργάνωσης στα υπηρεσιακά συμβούλια, η καθιέρωση του οκταώρου για όλους, ενώ για τους τριατατικούς και τους υπαλλήλους του Εθνικού Τυπογραφείου καθιέρωση της εξάωρης εργάσιμης ημέρας, η καθιέρωση άδειας ενός μήνα τον χρόνο και η θέσπιση επιδόματος για όσους υπηρετούν στις παραμεθόριες περιοχές.[8]

Στις 23 Μαρτίου 1927 πραγματοποιείται μεγάλη συγκέντρωση των δημοσίων υπαλλήλων, πρωτοφανής για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Μεταξύ των διεκδικήσεων είναι η απελευθέρωση του Γενικού γραμματέα της ΣΔΥΕ, ο οποίος είχε συλληφθεί στη συγκέντρωση της ΓΣΕΕ λίγες ημέρες νωρίτερα, στις 11 Μαρτίου.[9]

Στις 29 Δεκεμβρίου 1927 πραγματοποιείται η πρώτη απεργιακή κινητοποίηση των δημοσίων υπαλλήλων με την προκήρυξη δίωρης στάσης εργασίας. Ως αποτέλεσμα της συνεχούς συνδικαλιστικής δράσης τους, η κυβέρνηση ψηφίζει τον Νόμο 3453/12-3-1928 «περί απεργούντων Δημοσίων Υπαλλήλων» και εξαπολύει κύμα διώξεων κατά των συνδικαλιστικών στελεχών. Εκείνη την περίοδο είναι που μετατίθεται ο γενικός γραμματέας της Ένωσης των Δημοσίων Υπαλλήλων Αθήνας και υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών, ο ποιητής Κ. Καρυωτάκης, στην Πρέβεζα.[11]

Στις 10 Απριλίου 1929, οι τριατατικοί θα κηρύξουν δίωρη στάση εργασίας με αιτήματα την άρση της στασιμότητας, τη μη εκχώρηση των τηλεφώνων σε ξένες εταιρείες και την απόσυρση του αντιδραστικού νόμου 3453/12-3-1928 «περί απεργούντων Δημοσίων Υπαλλήλων».[12]

Βέβαια, αφορμή νέων διώξεων για όλο το συνδικαλιστικό κίνημα και την Αριστερά αποτέλεσε, για την κυβέρνηση Βενιζέλου, ο Νόμος 4429/24-7-1929 «περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών», γνωστός και ως «Ιδιώνυμο», ο οποίος προέβλεπε τη διάλυση εργατικών σωματείων, όταν, κατά τη γνώμη των κρατούντων, αυτά ξέφευγαν από τους σκοπούς τους και επηρεάζονταν από τις σοσιαλιστικές ιδέες. Με αυτή τη δικαιολογία δεκάδες σωματείων, εργατικών κέντρων και ομοσπονδιών διαλύθηκαν, ενώ πολλοί συνδικαλιστές και εργάτες φυλακίστηκαν και εξορίστηκαν.

Από τις 2-13 Νοεμβρίου 1930 πραγματο-

6 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 22.
7 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 30.
8 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 32.
9 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 32.
10 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 35.
11 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 43.
12 Αναφέρεται στο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», π. *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών*, ό.π., σελ. 58

ποιείται το 4ο Συνέδριο της Συνομοσπονδίας των Δημοσίων Υπαλλήλων Ελλάδος (ΣΔΥΕ) μέσα σε βαρύ πολιτικό και κοινωνικό κλίμα. Μία από τις βασικές αποφάσεις του Συνεδρίου είναι και η προώθηση της συνεργασίας με τα συνδικάτα του ιδιωτικού τομέα. Η εν λόγω απόφαση στηρίζεται στην εκτίμηση ότι «οι Δημόσιοι Υπάλληλοι προσφέροντας την εργασίαν των στο Κράτος έναντι αμοιβής σχετίζονται με αυτό σαν εργάτης προς εργοδότη». Έτσι, στις 28 Φεβρουαρίου 1931 γίνεται, πρώτη φορά, κοινή συγκέντρωση ΓΣΕΕ και ΣΔΥΕ με αφορμή τη συζήτηση στη Βουλή του νομοσχεδίου για τις υπαλληλικές οργανώσεις. Την απεργία των δημοσίων υπαλλήλων, με άρθρο του στην εφημερίδα Ελεύθερο Βήμα (25/2/1931), ο Ελευθέριος Βενιζέλος χαρακτήρισε ως πράξη επαναστατική. Το αποτέλεσμα ήταν να ψηφιστεί από τη Βουλή ο Νόμος 4879/8-3-1931, ο οποίος απαγορεύει τη λειτουργία της ΣΔΥΕ και μιας σειράς άλλων δημοσιοϋπαλληλικών οργανώσεων. Όπως επισημαίνει ο Γ. Λιάσκος, «Οι ακμαίες κοινωνικές δυνάμεις στις οποίες τέθηκε επικεφαλής ο Βενιζέλος και πρωτοστάτησαν το 1909, το 1911 και το 1917, δεν έχουν καμιά σχέση με αυτές που εκφράζει αυτή την εποχή».[13]

Τον Μάη του 1932 κηρύχτηκε πανελλαδική απεργία των τριατατικών, που κράτησε 4 ημέρες.[14]

Στις 21 Σεπτεμβρίου 1932 πραγματοποιείται πανυπαλληλική Συνδιάσκεψη από εκλεγμένους αντιπροσώπους 15 οργανώσεων, η οποία εκλέγει Κεντρική Πανυπαλληλική Επιτροπή (ΚΠΕ) από 30 μέλη. Πρωταγωνιστικό ρόλο στη συγκρότηση της ΚΠΕ έπαιξαν συνδικαλιστικά στελέχη του ΚΚΕ. Η ΚΠΕ πρωτοστάτησε στους συνδικαλιστικούς αγώνες του κλάδου, ενώ συνέβαλε στην ανασυγκρότηση του δημοσιοϋπαλληλικού κινήματος που λόγω των διώξεων από το κράτος είχε δυσμενείς επιπτώσεις στο εσωτερικό του, βιώνοντας την πρώτη εσωτερική του κρίση. Η ΚΠΕ εκλέγει Γραμματέα της, τον Παντελή Δαμασκόπουλο, επίσης στέλεχος του ΚΚΕ, επανεκδίδει την εφημερίδα Υπαλληλική και προετοιμάζεται για μια πρώτη κινητοποίηση των δημοσίων υπαλλήλων με αφορμή την ονομαστική περικοπή κατά 6% του μισθού τους, την ίδια στιγμή που ο πληθωρισμός ανερχόταν στο 25%.[15]

Στις 18 Φεβρουαρίου 1933, η κυβέρνηση θα καταθέσει νομοσχέδιο στη Βουλή περί ιδιωτικοποίησης των υπηρεσιών των Τηλεφωνείων-Τηλεγραφείων-Ταχυδρομείων. Η άμεση αντίδραση της Ομοσπονδίας των τριατατικών θα αποτρέψει τα σχέδια της κυβέρνησης για πώληση του Οργανισμού.[16]

Στις 13 Απριλίου 1933 πραγματοποιείται στη Θεσσαλονίκη η δεύτερη Πανυπαλληλική Συνδιάσκεψη, με θέμα: «Επεξεργασία της συνδικαλιστικής τακτικής και εκλογή νέας Κ.Π.Ε.». Η νέα ΚΠΕ επανεκλέγει Γραμματέα τον Π. Δαμασκόπουλο. Όμως, «Οι διώξεις στους οικονομικούς και τριατατικούς υπαλλήλους παίρνουν τη μορφή χιονοστιβάδας. Τετρακόσιοι τριατατικοί παραπέμπονται σε δίκη και 150 από αυτούς εισπράττουν 2.000 ημέρες φυλακή, ενώ 35 απολύονται από την υπηρεσία.

...Τον Νοέμβρη 1934, απαγορεύεται η έκδοση και η κυκλοφορία της ‘‘Υπαλληλικής’’ και τον Δεκέμβρη η Κ.Π.Ε. εκδίδει την ‘‘Υπαλληλική Φωνή’’. Τον Γενάρη 1935 συλλαμβάνεται και εξορίζεται στον Άγιο Ευστράτιο ο Γραμματέας

13 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 50-51.

14 Αναφέρεται στο Γ. Κατσαντώνη, *Η Αριστερή Παράταξη των δασκάλων στο Μεσοπόλεμο*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1998, σελ. 13

15 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 54.

16 Αναφέρεται στο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», π. *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών*, ό.π., σελ. 58.

της Κ.Π.Ε. Παντελής Δαμασκόπουλος. Ο Γραμματέας αντικαθίσταται από τον Κώστα Μπασιάκο. [...] Την 1 Απρίλη 1935 δημοσιεύεται συντακτική πράξη ''περί αναστολής μονιμότητας των δ.υ.'' [...] Μετά από λίγες ημέρες διαλύονται όλα τα σωματεία των δ.υ., σφραγίζονται τα γραφεία τους και κατάσχεται η περιουσία τους. Με την άρση της μονιμότητας, μόνο στους εκπαιδευτικούς απολύονται 520 δάσκαλοι, 50 επιθεωρητές, 90 καθηγητές και γίνονται 6.000 δυσμενείς μεταθέσεις. Με το μεσαιωνικό μέτρο των εκτοπίσεων εξορίζονται όλα τα μέλη της Κ.Π.Ε.».[17]

Τον Μάιο-Ιούλιο 1932 ξεσπά ένα τεράστιο απεργιακό κύμα σε όλη τη χώρα. Μεταξύ αυτών που απεργούν είναι οι τριατατικοί, αλλά και οι οικονομικές υπηρεσίες, οι μυλεργάτες, οι σταφιδοπαραγωγοί της Πάτρας, οι μηχανουργοί, οι σιδηροδρομικοί Θεσσαλονίκης, οι καπνεργάτες της Καβάλας και της Ξάνθης και πολλοί άλλοι, ενώ έχουμε και κλείσιμο καταστημάτων των μικροεπαγγελματιών στον Βόλο, στην Ξάνθη και αλλού, ως ένδειξη συμπαράστασης στους απεργούς εργάτες.[18]

Στις 15 Μαρτίου 1936 σε πανυπαλληλικό Συνέδριο αποφασίζεται η επανίδρυση της ΣΔΥΕ. Όμως, τον Ιούλιο του 1936 με την Κ΄ Συντακτική Πράξη καταργούνται εκ νέου όλα τα σωματεία των δημοσίων υπαλλήλων, σφραγίζονται τα γραφεία τους, κατάσχονται τα χρήματά τους, καθώς και όλη η κινητή και ακίνητη περιουσία τους.[19]

Η προσέγγιση της δράσης του δημοσιοϋπαλληλικού κινήματος με το κλασσικό εργατικό ως αναπόσπαστο τμήμα του, στο πλαίσιο μια ευρύτερης πανεργατικής προσπάθειας, η οποία διεκδικεί αυξήσεις στους μισθούς, βελτίωση των συνθηκών εργασίας, εφαρμογή οκταώρου, κοινωνική ασφάλιση, συνδικαλιστικά δικαιώματα, κ.λπ., προκαλεί την αντίδραση των κρατούντων, οι οποίοι παίρνουν μια σειρά κατασταλτικά μέτρα κατά των δημοσίων υπαλλήλων.

Το δημοσιοϋπαλληλικό κίνημα του Μεσοπολέμου συγκρότησε νέες συλλογικότητες, ανέπτυξε έντονη συνδικαλιστική δράση και διατύπωσε ενδιαφέρουσες θεωρητικές αναλύσεις για το αν οι σχέσεις κράτους και δημοσίων υπαλλήλων είναι σχέση μισθωτής εργασίας και άρα έχουν το δικαίωμα να συνδικαλίζονται εφόσον έχουν απέναντί τους το κράτος/εργοδότη.

Γενικά, εκείνη την περίοδο υπάρχει μεγάλη άνοδος των κοινωνικών αγώνων. Είναι γεγονός ότι καθ' όλη τη διάρκεια της εποχής του Μεσοπολέμου υπήρξαν εργατικοί αγώνες σε αρκετές περιοχές της χώρας, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις κατέληξαν σε αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ απεργών από τη μια και χωροφυλάκων και στρατού από την άλλη.

Κορυφαία στιγμή των εργατικών αγώνων είναι η εργατική εξέγερση, τον Μάιο του 1936, στη Θεσσαλονίκη, η οποία αποτελεί σταθμό στη δράση του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Μάλιστα, η μαχητικότητα του 1936 υπήρξε τετραπλάσια του μέσου όρου της περιόδου 1919-1935.[20] Λίγους μήνες μετά, την 4η Αυγούστου, επιβάλλεται η δικτατορία του Ι. Μεταξά, αναστέλλοντας όλες οι πολιτικές και συνδικαλιστικές ελευθερίες.

17 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 55-56.

18 Οι πληροφορίες αναφέρονται στο [ΚΚΕ], *Χρονικό του Αγώνα 1878-1951*, εκδόσεις Να Υπηρετούμε το Λαό, Αθήνα 1975, σελ. 29. Το εν λόγω βιβλίο είναι ανατύπωση έκδοσης της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, 1952.

19 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 58-59.

20 Για περισσότερα σχετικά με τον Μάη του 1936, βλ. Δ. Κατσορίδας, «Η εργατική εξέγερση στη Θεσσαλονίκη», περιοδικό *Κόκκινο*, άνοιξη-καλοκαίρι 2016, τεύχος 4.

2. Η δεκαετία του 1940

2.1. Το Εργατικό ΕΑΜ

Κατά τη διάρκεια της γερμανοϊταλικής Κατοχής όλες οι διορισμένες διοικήσεις της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας, όπως μετονομάστηκε η ΓΣΕΕ, και των Εθνικών Εργατικών Κέντρων συνεργάζονται με τις δυνάμεις Κατοχής, στιγματίζοντας κάθε αντιστασιακή ενέργεια των εργαζομένων.

Όμως, εκείνη την περίοδο συνέβη ένα πολύ σημαντικό γεγονός, το οποίο αποτελεί μία από τις κορυφαίες πράξεις του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος. Δημιουργήθηκε, στις 16 Ιουλίου 1941, το Εργατικό ΕΑΜ (ΕΕΑΜ), το οποίο υπήρξε ο πρόδρομος του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Την πρωτοβουλία για την ίδρυση του Εργατικού ΕΑΜ την πήρε το ΚΚΕ.

Οι άμεσοι σκοποί του Εργατικού ΕΑΜ ήταν η οργάνωση της καθημερινής πάλης της εργατικής τάξης σε κάθε χώρο εργασίας και με βάση τη συνοικία για τους ανέργους, με σκοπό την επιβίωση του λαού που αφορούσε τη διανομή συσσιτίων, την παροχή τροφίμων, την αύξηση των μισθών, την αντιμετώπιση της πολιτικής επιστράτευσης, το σπάσιμο της τρομοκρατίας στα σωματεία και την τιμωρία των συνεργατών των δυνάμεων Κατοχής.[21] Οι μορφές αγώνα ξεκινούσαν από τις πιο ήπιες (π.χ. υπομνήματα, παρουσιάσεις επιτροπών, μείωση της αποδοτικότητας στην εργασία, ομαδική δήλωση ασθένειας κ.ά.) και κατέληγαν μέχρι τις πιο δυναμικές, όπως οι απεργιακές κινητοποιήσεις και οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας σε όλη τη χώρα.[22]

Σχετικά με το συνδικαλιστικό κίνημα των δημοσίων υπαλλήλων, η Μόνιμη Πανυπαλληλική Επιτροπή (ΜΠΕ) που είχε δημιουργηθεί από την κατοχική ελληνική κυβέρνηση δεν είχε καμία απήχηση και κανένα ηθικό κύρος στους δημοσίους υπαλλήλους. Το ΚΚΕ, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 1941, άρχισε να αναδιοργανώνει τον συνδικαλιστικό του τομέα στους δημοσίους υπαλλήλους. Έτσι, και σε αντίθεση με τη διορισμένη από την κατοχική κυβέρνηση Μόνιμη Πανυπαλληλική Επιτροπή, οι δημόσιοι υπάλληλοι αρχίζουν να κάνουν τις πρώτες κινήσεις, δημιουργώντας ως νόμιμο σχήμα την Ένωση Καταναλωτικών Συνεταιρισμών Δημοσίων Υπαλλήλων (ΕΚΣΔΥ), καθώς επίσης την παράνομη Κεντρική Πανυπαλληλική Επιτροπή, το φθινόπωρο του 1941, η οποία συγκροτεί σε κάθε κλάδο και υπηρεσία συνδικαλιστικές επιτροπές, προκειμένου να οργανώσει τη δράση των υπαλλήλων. Ο μαθηματικός Κ. Νικολακόπουλος είχε ορισθεί από το ΕΑΜ ως υπεύθυνος για την οργάνωση των δημοσίων υπαλλήλων και ήταν ο γενικός γραμματέας της Κεντρικής Πανυπαλληλικής Επιτροπής.[23]

Γενικά, μέσα από τις διεκδικήσεις που πρόβαλλε το Εργατικό ΕΑΜ κατάφερε να κινητοποιήσει την εργατική τάξη στις πόλεις, να εμπνεύσει στους εργαζόμενους το αίσθημα της αγωνιστικότητας, να οργανώσει μεγάλες απεργίες, να οργανώσει τους ανέργους και κυρίως να οργανώσει την πρώτη μαζική απεργία στην

21 Για περισσότερα σχετικά με την οργανωτική δομή και δράση του Εργατικού ΕΑΜ βλέπε: α) Γ. Παντελόγλου, «Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα στην κατοχή», περιοδικό *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Απρίλιος 2000, τεύχος 18, και β) Α. Αυγουστίδης, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999, σελ. 94-98.

22 Δ. Λιβιεράτος, *Μεγάλες ώρες της εργατικής τάξης: ΕΚΑ 1910-1916, ΕΕΑΜ 1941, ΕΡΓΑΣ 1945,* εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 2006, σελ. 120-121

23 Σχετικά με τη δημιουργία της Κεντρικής Πανυπαλληλικής Επιτροπής και τη δημιουργία των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών, βλέπε Σταυρούλα Πανίδου, «Συνδικαλιστική οργάνωση και απεργιακές κινητοποιήσεις των δημοσίων υπαλλήλων την περίοδο της κατοχής», περιοδικό *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2006, τεύχος 43, σελ. 52-53, καθώς επίσης και Δ. Λιβιεράτος, *Μεγάλες ώρες της εργατικής τάξης,* ό.π., σελ. 122-123 και 126.

κατεχόμενη Ευρώπη και να ματαιώσει την πολιτική επιστράτευση που ήθελαν να επιβάλουν οι Αρχές Κατοχής και οι Έλληνες συνεργάτες τους για την εκτέλεση έργων στην Ελλάδα ή για τη μετανάστευση Ελλήνων εργατών στη Γερμανία.[24]

2.2. Τριατατικοί: Η πρώτη μεγάλη απεργία στην κατεχόμενη Ευρώπη

Όσον αφορά την πρώτη απεργία στην Ευρώπη, τα γεγονότα ακολούθησαν την εξής πορεία.[25] Στις 14 Απριλίου 1942, η αιμόπτυση, λόγω φυματίωσης που θέριζε εκείνο τον καιρό, και η λιποθυμία ενός υπαλλήλου στο Κεντρικό Ταχυδρομείο Αθηνών, στην πλατεία Κοτζιά, εξαιτίας της ασιτίας και της πείνας, θα πυροδοτήσει την ήδη υπάρχουσα οργή των υπαλλήλων. Οι εργαζόμενοι διαμαρτύρονται, προβαίνοντας αυθόρμητα σε στάση εργασίας, ενώ παράλληλα μια επιτροπή τριατατικών ζητά από τον διευθυντή να εξασφαλιστεί ένα ελάχιστο όριο διατροφής. Ο διευθυντής-συνταγματάρχης, Κ. Βάλβης, απειλεί και διατάζει την απόλυση 12 υπαλλήλων (άλλες πληροφορίες αναφέρον την απόλυση 7 υπαλλήλων).[26] Όπως περιγράφει ο Θ. Χατζής, «Η είδηση προκαλεί αναστάτωση και άμεση απάντηση. Οι ταχυδρομικοί διανομείς πετούν τις τσάντες, οι τηλεφωνητές τα τηλέφωνα, οι τηλεγραφητές τα χειριστήρια, οι άλλοι τις θέσεις τους και χωρίς προετοιμασία και άλλες διαδικασίες κατεβαίνουν σε απεργία, που το απόγευμα της ίδιας μέρας γενικεύεται».[27] Την άλλη ημέρα απεργούν οι τριατατικοί της Κορίνθου, Πάτρας, Πύργου, Τρίπολης και την επομένη της Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής Λάρισας, Βόλου και Ακαρνανίας,[28] και όπου στην Ελλάδα ήταν δυνατό να φτάσει η είδηση.

Στις 15 Απριλίου, ο υπουργός Συγκοινωνιών μαζί με τον υπουργό Οικονομικών προβαίνουν σε έκδοση διατάγματος, με το οποίο προχωρούν σε επιστράτευση των απεργών. Στις 17 Απριλίου η κυβέρνηση εκδίδει διάταγμα, όπου η απεργία χαρακτηρίζεται ιδιώνυμο έγκλημα και τιμωρείται με την ποινή του θανάτου. Όμως, ο νόμος δεν δημοσιεύεται στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως», επειδή το προσωπικό του Εθνικού Τυπογραφείου αρνείται να εκτελέσει τη διαταγή και δηλώνει συμμετοχή στην απεργία. Την ίδια ημέρα, 17 Απριλίου, η παράνομη Κεντρική Πανυπαλληλική Επιτροπή (ΚΠΕ) προτείνει να επεκταθεί η απεργία και στο σύνολο των δημοσίων υπαλλήλων της Αθήνας και του Πειραιά. Εκλέγονται απεργιακές επιτροπές για την κάθε υπηρεσία ή κλάδο ή κατάστημα και οι υπεύθυνοι αυτών των επιτροπών απαρτίζουν την Κεντρική Επιτροπή Αγώνα (ΚΕΑ), η οποία αναλαμβάνει την ευθύνη των κινητοποιήσεων. Στις 18 Απριλίου, η ΚΕΑ αποφασίζει να προβάλλει με οργανωμένο τρόπο τα εξής βασικά αιτήματα: να δοθούν τρόφιμα στους υπαλληλικούς συνεταιρισμούς, να αναπροσαρμοσθούν οι μισθοί (τιμαριθμική αναπροσαρμογή), καθώς επίσης να επιστρέψουν οι υπάλληλοι μετά τη λήξη της απεργίας στις θέσεις τους. Η κυβέρνηση καλεί τους αδιόριστους αποφοίτους των προπαρασκευαστικών σχολών των ΤΤΤ να αναλάβουν άμεσα υπηρεσία, καθότι οι απεργοί «θεωρούνται ως παραιτηθέντες» και η κυβέρ-

24 Δ. Λιβιεράτος, *Μεγάλες ώρες της εργατικής τάξης*, ό.π., σελ. 121.

25 Οι πληροφορίες για την εν λόγω απεργία στηρίχτηκαν κυρίως στο βιβλίο του Γ. Παπανικολάου, *Τριατατικοί (Τ.Τ.Τ.) Ταχυδρομεία-Τηλέγραφοι-Τηλέφωνα 1942*, έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ταχυδρομικών (ΠΟΣΤ), Αθήνα 2020.

26 Βλ. το άρθρο της εφημερίδας *Ελεύθερη Ελλάδα,* 20 Απριλίου 1943, αρ. φύλλου 1, με τίτλο: «Ο αγώνας των δημοσίων υπαλλήλων». Αναφέρεται στο Γ. Παπανικολάου, ό.π., σελ. 39.

27 Θ. Χατζή, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε (εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας 41-45)*, εκδόσεις Δωρικός, μέρος πρώτο, β΄ έκδοση, Αθήνα 1982, σελ. 249.

28 Εφ. *Ελεύθερη Ελλάδα*, 20 Απριλίου 1943, στο Γ. Παπανικολάου, ό.π., σελ. 39.

νηση αποδέχτηκε τις παραιτήσεις τους. Το μέτρο της επίταξης δεν έχει καμία επιτυχία.

Παρότι η κυβέρνηση της Κατοχής απειλεί τους απεργούς και προβαίνει σε διώξεις και συλλήψεις, εντούτοις στις 19 Απριλίου, η Κεντρική Επιτροπή Αγώνα (ΚΕΑ) καλεί σε πανελλαδική απεργία όλους τους δημοσίους υπαλλήλους και μάλιστα διαρκείας. Στις 20 Απριλίου, το απεργιακό κύμα κατακλύζει όλες τις υπηρεσίες. Ως συμπαραστάτες στο πλευρό των τριατατικών, κατεβαίνουν και άλλοι χώροι των δημοσίων υπαλλήλων, όπως οι υπάλληλοι Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, δήμων και κοινοτήτων, γεωργικών υπηρεσιών, προσωπικό νοσοκομείων, τραπεζιτικοί,[29] οι τελωνειακοί (Αθήνας, Πειραιά, Ελευσίνας), οι υπάλληλοι Υπουργείων Εσωτερικών, Πρόνοιας, Εργασίας, Εθνικής Οικονομίας, Παιδείας, του Γενικού Λογιστηρίου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου,[30] ενώ την απεργία των δημοσίων υπαλλήλων στηρίζουν και συμμετέχουν εργαζόμενοι και του ιδιωτικού τομέα, όπως οι τραμβαγέρηδες και οι γκαζιέρηδες.[31]

Συνολικά, η απεργία, διήρκεσε οκτώ ημέρες και παρά τις συλλήψεις, τις απειλές, τα έκτακτά μέτρα και τον χαρακτηρισμό της ως «ιδιώνυμον έγκλημα», με το οποίο προβλεπόταν μέχρι και η ποινή του θανάτου, εντούτοις δεν λύγισαν και πάνω από 50.000 υπάλληλοι, όλων των κλάδων, συνέχισαν με πείσμα και αποφασιστικότητα την απεργία, που ξεκίνησαν οι τριατατικοί, προκαλώντας τον θαυμασμό και στο εξωτερικό, καθώς, όπως λέει ο Θ. Χατζής, «έγινε γνωστή και έξω από τα σύνορα της Ελλάδας». Μάλιστα, για του λόγου το αληθές αναφέρει εκπομπή του Ραδιοφωνικού Σταθμού του Λονδίνου, της 19-4-1942, καθώς επίσης και αυτό που έγραψε μετά τον πόλεμο ο Γάλλος ιστορικός, Ροζέ Μιλίς, πως «Δεν φοβούμαι να ανακηρύξω την Αθήνα πρώτη αντιστασιακή πρωτεύουσα της Ευρώπης».[32] Τα παραπάνω επιβεβαιώνει και ο Α.Κ. Δημητρίου, σε μικρό βιβλίο, που κυκλοφόρησε το 1945, όταν ακόμη τα γεγονότα ήταν πολύ πρόσφατα, ο οποίος λέει ότι «Ο αντίκτυπος της απεργίας δεν περιορίστηκε στο εσωτερικό. Οι συμμαχικοί ραδιοσταθμοί της Αγγλίας, της Αμερικής και της Σοβιετικής Ρωσίας, μ' ενθουσιασμό παρακολούθησαν όλες τις φάσεις της απεργίας και καλούσανε τους λαούς των σκλαβωμένων χωρών ν' ακολουθήσουν το παράδειγμα των ελλήνων δημοσίων υπαλλήλων».[33]

Έτσι, ξετυλίχτηκαν τα γεγονότα, όταν ξέσπασε η πρώτη απεργία, όχι μόνο στην κατεχόμενη Ελλάδα, αλλά και στην κατεχόμενη Ευρώπη, και αποτέλεσε τη μαγιά για το ξεκίνημα της αντίστασης των εργαζομένων, ειδικά στις μεγάλες πόλεις της χώρας, κατά της ναζιστικής Κατοχής. Η απεργία έγινε κάτω από τη καθοδήγηση του ΕΑΜ και έληξε στις 21 Απριλίου με μερική ικανοποίηση των αιτημάτων τους, από την κατοχική κυβέρνηση. Σταμάτησαν οι συλλήψεις, κατέβαλαν το μισθό ανά δεκαπενθήμερα, αύξησαν τους μισθούς κατά 30%, υποσχέθηκαν χρηματοδοτήσεις στους προμηθευτικούς συνεταιρισμούς και βελτίωση των συσσιτίων,[34] ενώ άφησαν ελεύθερους τους 55 συλληφθέντες απεργούς.[35] Με νίκες έληξαν και οι απεργίες των τροχιοδρομικών και άλλων μισθωτών, καθώς και των τραπεζικών.

29 Θ. Χατζή, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε,* ό.π., σελ. 250

30 Εφ. *Ελεύθερη Ελλάδα*, 20 Απριλίου 1943, στο Γ. Παπανικολάου, ό.π., σελ. 39.

31 *Δελτίο*, της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, 4-5-1942, αρ. φύλλου 8, στο Γ. Παπανικολάου, ό.π., σελ. 40.

32 Θ. Χατζή, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε*, ό.π., σελ. 250. Βλ. επίσης και την υποσημείωση 16, του αντίστοιχου βιβλίου, σελ. 250-251.

33 Α. Κ. Δημητρίου, *Η πρώτη απεργία στη σκλαβωμένη Ευρώπη. Χρονικό της Κατοχής*, έκδοση 1945, στο Γ. Παπανικολάου, ό.π., σελ. 101, ο οποίος έχει ανατυπώσει τις σελίδες που αναφέρονται στην εν λόγω απεργία των τριατατικών, από το 38σέλιδο αυτό μικρό βιβλίο, από το οποία αντλήσαμε επιπρόσθετα πολλά στοιχεία.

34 Θ. Χατζή, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε*, ό.π., σελ. 251.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1943, οι τριατατικοί κατεβαίνουν σε απεργία με οικονομικά αιτήματα. Την ίδια ημέρα ανακοινώνεται διάταγμα της κυβέρνησης περί υποχρεωτικής εργασίας του αστικού πληθυσμού της Ελλάδας στη Γερμανία,[36] προκειμένου να ενισχύσουν το εργατικό δυναμικό της πολεμικής τους μηχανής. Το Εργατικό ΕΑΜ ξεκινά απεργία στις 5 Μαρτίου. Εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές στην Αθήνα και τον Πειραιά από το πρωί πλημμυρίζουν τους δρόμους, ενώ πολλοί από αυτούς εισβάλλουν στο Υπουργείο Εργασίας με σκοπό να κάψουν τους καταλόγους της επιστράτευσης. Ο Δ. Λιβιεράτος περιγράφει: «Το ΕΑΜ αποφάσισε Γενική απεργία κατά της επιστράτευσης. Το Εργατικό ΕΑΜ ήταν ο κυριότερος μοχλός της απεργίας. Η επιτυχία ήταν απόλυτη Τίποτε δεν άνοιξε για δουλειά. Ούτε περίπτερα. Εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές στην Αθήνα και τον Πειραιά από το πρωί πλημμυρίζουν τους δρόμους. Οι αρχές Κατοχής αντέδρασαν βίαια. Πολλοί οι νεκροί και πολλοί περισσότεροι οι τραυματίες εκείνη την 5 Μαρτίου 1943. Ύστερα από την εξέγερση οι αρχές Κατοχής δήλωσαν ότι δεν υπάρχει ζήτημα πολιτικής επιστράτευσης. Ήταν η μόνη χώρα στην Ευρώπη που με τον αγώνα της λύγισε την μηχανή και την ανάγκασε να οπισθοχωρήσει».[37]

Έτσι, ματαιώθηκε το διάταγμα για την πολιτική επιστράτευση των Ελλήνων, το οποίο, μαζί με την απεργία των τριατατικών, αποτέλεσαν τις μοναδικές περιπτώσεις επιτυχίας σε όλη την κατεχόμενη Ευρώπη.[38]

2.3. Το εργατικό-συνδικαλιστικό κίνημα μετά την Κατοχή

Αμέσως μετά την Κατοχή, ιδρύθηκε ο Εργατικός Αντιφασιστικός Συνασπισμός (ΕΡΓΑΣ), στις 30 Μαρτίου 1945, ως συνασπισμός παρατάξεων προσκείμενων στην Αριστερά,[39] προκειμένου να υπερασπίσει τα εργατικά συμφέροντα (άνοιγμα εργοστασίων, προσλήψεις εργαζομένων, επιδόματα ανεργίας, αύξηση μισθών και συντάξεων κ.ά.).

Στην πορεία προς το 8ο Πανεργατικό Συνέδριο της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ), το οποίο ξεκίνησε τις εργασίες του την 1 Μαρτίου 1946, στην Αθήνα, το ψηφοδέλτιο του ΕΡΓΑΣ επικρατεί σχεδόν σε όλα τα πρωτοβάθμια σωματεία, τις Ομοσπονδίες και τη νομιμότητα του συνεδρίου αναγνώρισε και ο τότε υπουργός Εργασίας, Ανδρέας Ζάκκας. Όμως, στις 27 Ιουνίου 1946, το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ), κατόπιν παρέμβασης των δεξιών συνδικαλιστικών παρατάξεων, ακύρωσε το 8ο Συνέδριο, προκαλώντας νέα κρίση στο συνδικαλιστικό κίνημα, από την οποία στο τέλος επωφελήθηκε ο Φ. Μακρής και η παράταξή του.

Από εκεί και μετά αρχίζει μια περίοδος για τα συνδικάτα, η οποία χαρακτηρίζεται από αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις, κρατικές-αστυνομικές παρεμβάσεις, διώξεις και φυλακίσεις συνδικαλιστών, οι οποίες έχουν καταστροφικές συνέπειες για το συνδικαλιστικό κίνημα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της δολοφονίας του συνδικαλιστικού στελέχους του ΚΚΕ, Μήτσου Παπαρήγα, ο οποίος συνελήφθη το 1948, και στις 20 Φεβρουαρίου 1949 βρέθηκε κρε-

35 *Τα νέα, δελτίο ειδήσεων του Ριζοσπάστη,* 23-4-1942, αρ. φύλλου 7, στο Γ. Παπανικολάου, ό.π., σελ. 41.
36 Αναφέρεται στο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», π. *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών*, ό.π., σελ. 59.
37 Δ. Λιβιεράτος, *Μεγάλες ώρες της εργατικής τάξης*, ό.π., σελ. 125.
38 Επίσης, για τη δράση του δημοσιοϋπαλληλικού κινήματος, εκείνη την περίοδο, βλέπε Σταυρούλα Πανίδου, «Συνδικαλιστική οργάνωση και απεργιακές κινητοποιήσεις των δημοσίων υπαλλήλων την περίοδο της κατοχής», ό.π
39 Οι ιδρυτές του ΕΡΓΑΣ προέρχονταν, κυρίως, από το Εργατικό ΕΑΜ.

μασμένος στο κελί του, στην Ασφάλεια Αθηνών, όπου κρατείτο φυλακισμένος.

Ανάλογα προβλήματα είχαν και οι δημόσιοι υπάλληλοι. Η απελευθέρωση της χώρας από τους Γερμανούς βρίσκει το συνδικαλιστικό κίνημα των δημοσίων υπαλλήλων διασπασμένο. Στελέχη της διαλυμένης ΣΔΥΕ συγκροτούν τον Απρίλιο του 1945 την Κεντρική Επιτροπή Δημοσίων Υπαλλήλων, η οποία μετονομάζεται σε Ανώτατη Διοικούσα Επιτροπή Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ) και η οποία λειτουργεί παράλληλα με την ΚΠΕ. Σε κοινή σύσκεψη της ΚΠΕ και της ΑΔΕΔΥ αποφασίζεται η επανίδρυση της ΣΔΥΕ, η οποία όμως ατονεί λόγω του ανώμαλου πολιτικού καθεστώτος εκείνης της εποχής και των διώξεων μελών της διοίκησής της. «Επικρατεί ένα κλίμα τρομοκρατίας, το οποίο συνεχώς εντείνεται με τη σφαγή των συνδικαλιστών την πρωτομαγιά του ’46, το νόμο περί νομιμοφροσύνης των δ.υ., τις εκκαθαρίσεις στις δημόσιες υπηρεσίες, τις καθημερινές απολύσεις, τις συλλήψεις, τις εκτοπίσεις και τις εξορίες. […] Από τον Γενάρη μέχρι τον Δεκέμβρη του ’47 έχουν απολυθεί 7.147 δ.υ., τα μέλη της διοίκησης της ΣΔΥΕ που προέρχονται από την ΚΠΕ Νικολακόπουλος, Κατσιγιάννης, Ματσακάς, Δασκαλάκης και ένας μεγάλος αριθμός συνδικαλιστών και ομοσπονδιών συλλαμβάνονται και στέλνονται εξορία».[40]

Στις 17 Ιανουαρίου 1946 προκηρύσσεται απεργία των Δημοσίων Υπαλλήλων σε όλη τη χώρα, η οποία διαρκεί οκτώ ημέρες.[41]

Τα ξημερώματα στις 4 Μαρτίου 1947 συλλαμβάνονται ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας των τριατατικών και άλλοι τέσσερις συνάδελφοί του και εξορίζονται στην Ικαρία. Τους επόμενους μήνες θα ενταθούν οι συλλήψεις και οι εξορίες τριατατικών.[42]

Στις 3 Δεκεμβρίου 1947 με πρωτοβουλία της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος, της Ομοσπονδίας Δικαστικών Υπαλλήλων, της Ομοσπονδίας των τριατατικών (ΤΤΤ), καθώς επίσης με τη συμμετοχή εκπροσώπων και από άλλες δεκαπέντε δημοσιοϋπαλληλικές οργανώσεις αποφασίζεται η ίδρυση της Ανώτατης Διοίκησης Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ), της οποίας το πρώτο Συνέδριο πραγματοποιείται από τις 18-26 Μαρτίου 1948. Όμως, για λόγους ιστορικής συνέχειας με τη ΣΔΥΕ, το εν λόγω Συνέδριο της ΑΔΕΔΥ αριθμείται ως «πέμπτο», κάτι το οποίο διατηρείται μέχρι σήμερα.[43]

Στις 6 Απριλίου 1949 η ΑΔΕΔΥ προκηρύσσει απεργία, η οποία διαρκεί 13 ημέρες. Κατά τη διάρκεια της απεργίας επιστρατεύονται οι εργαζόμενοι στα ΤΤΤ (τριατατικοί), ενώ συλλαμβάνονται και παραπέμπονται σε δίκη μέλη του Γενικού Συμβουλίου και της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΑΔΕΔΥ.[44]

Στις 18 Ιανουαρίου 1950 πραγματοποιείται πανελλαδική απεργία των ταχυδρομικών υπαλλήλων, η οποία κράτησε 18 ημέρες.[45]

Στις 20 Μαΐου 1950 κηρύσσεται απεργία, κυρίως με μισθολογικά αιτήματα, που διαρκεί επτά ημέρες και αναστέλλεται μετά την υπόσχεση από την κυβέρνηση ότι θα ψηφιστεί ο νέος Δημοσιοϋπαλληλικός Κώδικας, ο οποίος τελικά ψηφίστηκε από τη Βουλή τον Μάη του 1951 (Ν. 1811/51), τον οποίο η ΑΔΕΔΥ χαρακτηρίζει ως ένα απέραντο ποινολόγιο και πεινολόγιο».[46] Μάλιστα, υπάρχει φωτογραφία,

40 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 75-76.
41 Δ. Λιβιεράτος, *Μεγάλες ώρες της εργατικής τάξης*, ό.π., σελ. 154.
42 Αναφέρεται στο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», π. *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών,* ό.π., σελ. 59.
43 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 78.
44 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 79.
45 Αναφέρεται στο [ΚΚΕ], *Χρονικό του Αγώνα 1878-1951,* ό.π., σελ. 86.
46 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 81 και 82

του 1950, που δείχνει αστυνομικούς που αντικαθιστούν τους τριατατικούς που απεργούν.[47]

Στις 7 Ιουλίου 1951 κηρύσσεται απεργία με οικονομικά αιτήματα, η οποία διαρκεί 22 ημέρες και τελειώνει με έκτακτη οικονομική ενίσχυση μισού μισθού σε όλους τους δημοσίους υπαλλήλους, ενώ ταυτόχρονα άλλαξε και το σύστημα πληρωμής τους, ώστε να πληρώνονται κάθε πρώτη και δεκαέξι του μήνα και όχι τρεις φορές όπως ίσχυε.[48] Η «τελευταία» 48ωρη απεργιακή κινητοποίηση εκείνης της περιόδου γίνεται στις 2-3 Ιουλίου 1953 και επιτυγχάνεται αύξηση 12% στις αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων. «Η απεργία αυτή θεωρείται σημαδιακή, γιατί η επόμενη πραγματοποιείται 27 χρόνια αργότερα. Λίγο μετά τη 48ωρη απεργία, δημοσιεύεται ο Ν. 2500/1.8.1953 ''περί περιορισμού της εις προσωπικόν συνθέσεως των πολιτικών υπηρεσιών του κράτους''. [...] Με το εμπαθές αυτό νομοθέτημα, απολύονται περί τους 5.000 δημοκρατικών δ.υ. με κριτήρια όπως: ''την προς τα εθνικά ιδεώδη αφοσίωσιν'', ''την κοινωνική εν γένει συμπεριφορά'', ''το ήθος'', ''τη φιλεργία'', ''την διανοητικήν και ψυχικήν υγεία'', ''την επαγγελματική ικανότητα'' και ''την απόδοση εργασίας''».[49]

Έκτοτε οι απεργιακοί αγώνες της ΑΔΕΔΥ ατονούν, η λειτουργία της χαρακτηρίζεται από νόθα Συνέδρια, ενώ η δράση της παίρνει κοσμοπολίτικο χαρακτήρα που περιλαμβάνει δεξιώσεις στον βασιλιά, επισκέψεις στα ανάκτορα, κ.ά.

Εν κατακλείδι, το συνδικαλιστικό κίνημα στην Ελλάδα από την ίδρυσή του, σημαδεύτηκε από την εξέλιξη της πολιτικής κατάστασης του τόπου, η οποία χαρακτηριζόταν από τον μη ομαλό πολιτικό και κοινοβουλευτικό βίο. Το άμεσο αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν η –για μεγάλο χρονικό διάστημα– προσπάθεια για την επιβίωση και διατήρηση της αυτονομίας των συνδικάτων απέναντι στις ποικίλες κρατικές παρεμβάσεις, οι διώξεις και οι φυλακίσεις αγωνιστών και ο εργατοπατερισμός, τα οποία ελάμβαναν χώρα ιδιαίτερα κατά τις περιόδους επιβολής δικτατοριών την εποχή του Μεσοπολέμου και όχι μόνο, κατά τη διάρκεια της γερμανοϊταλικής κατοχής, την περίοδο του εμφυλίου πολέμου, τους μετεμφυλιοπολεμικούς χρόνους, καθώς επίσης και στη μεταπολιτευτική περίοδο μετά το 1974.

3. Από τα πέτρινα χρόνια στη μεταπολιτευτική περίοδο: Η Ομοσπονδία Εργαζομένων ΕΛΤΑ

3.1. Τα πέτρινα χρόνια

Κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου και αμέσως μετά, στα λεγόμενα και ως «πέτρινα χρόνια» (1946-1974) είναι μια εποχή για τα συνδικάτα όπου κυριαρχούν η συνεργασία με κρατικούς, παρακρατικούς και εργοδοτικούς μηχανισμούς, οι μεθοδεύσεις για την αλλοίωση της θέλησης των εργαζομένων και ο εργατοπατερισμός. Το αποκορύφωμα αυτής της πρακτικής είναι η διαγραφή από τα συνδικάτα αριστερών συνδικαλιστών ή συνδικαλιστικών οργανώσεων που επηρεάζονται από την Αριστερά.

Μέσα σε αυτό το κοινωνικοπολιτικό κλίμα το ταξικό συνδικαλιστικό κίνημα προσπαθεί να ανασυνταχτεί είτε μέσω διαφόρων μετωπικών συνδικαλιστικών σχημάτων έξω από την ΓΣΕΕ (όταν αυτή αρνείται να τα εντάξει στις τάξεις

47 Η φωτογραφία είναι από το περιοδικό *Έψιλον*, 25-4-2010, σελ. 51, της *Ελευθεροτυπίας*, σε αφιέρωμα με τίτλο, «Συνδικαλισμός».
48 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 82.
49 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 92-93.

της), είτε μέσω επίσημων συνδικαλιστικών οργανώσεων που έχουν καταφέρει να βρίσκονται στη δύναμη της ΓΣΕΕ.

Τον Ιανουάριο του 1949 ιδρύεται το Κίνημα Ελεύθερου Συνδικαλισμού (ΚΕΣ), το οποίο αγωνίζεται για τον εκδημοκρατισμό και την αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος. Το 1955 ιδρύεται το Δημοκρατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα (ΔΣΚ) από συνδικαλιστικά στελέχη που συνδέονται με την Αριστερά. Από το 1960 έως και το 1967, που έγινε η δικτατορία των συνταγματαρχών, σημαντικά γεγονότα λαμβάνουν χώρα για το συνδικαλιστικό κίνημα. Τον Φεβρουάριο του 1962 δημιουργείται η Κίνηση των 115 Συνεργαζόμενων Εργατοϋπαλληλικών Οργανώσεις (ΣΕΟ-115). Η Κίνηση των 115 πίεσε για τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος, προώθησε πολλές διεκδικήσεις, διοργάνωσε και υποστήριξε πολλούς απεργιακούς αγώνες, συνέβαλε στις κινητοποιήσεις των Ιουλιανών του 1965 και διέκοψε τη λειτουργία της με τη δικτατορία της 21ης Απριλίου 1967.[50]

Εν τω μεταξύ, έχουμε και στους δημοσίους υπαλλήλους κάποια κινητικότητα. Από το φθινόπωρο του 1961 μέχρι την άνοιξη του 1962 αναπτύσσονται πολυήμεροι απεργιακοί. Μάλιστα, από τις 10 Ιανουαρίου 1962 μέχρι τις 25 Φεβρουαρίου, δηλαδή για 45 ημέρες, απεργούν οι εφοριακοί, οι ταμιακοί και άλλοι μικρότεροι κλάδοι των δημοσίων υπαλλήλων, ζητώντας να τους επαναχορηγηθούν οι παροχές «υπέρ τρίτων». Η ΑΔΕΔΥ συμπαραστέκεται στον αγώνα τους, καθώς επίσης οι λογιστηριακοί, οι τελωνειακοί, οι δικαστικοί υπάλληλοι, οι ταχυδρομικοί και οι εκπαιδευτικοί που τους είχαν κόψει το επίδομα των 100-150 δραχμών. Αυτή η μεγάλη απεργία διαρκείας τελειώνει με επιστράτευση, δίκες και μεταθέσεις των εφοριακών, ταμιακών, ΥΕΦΑ, και άλλων κλάδων δημοσίων υπαλλήλων.[51]

Όσον αφορά τα Τηλεφωνεία-Τηλεγραφεία-Ταχυδρομεία, επέρχεται διαχωρισμός των υπηρεσιών. Από το 1952, τα Τηλεφωνεία-Τηλεγραφεία αποτέλεσαν τον Ο.Τ.Ε., που υπάχθηκε στις ΔΕΚΟ και οι εργαζόμενοι εντάχθηκαν στη δύναμη της ΓΣΕΕ, ενώ αντίθετα οι ταχυδρομικές υπηρεσίες έμειναν στον καθαυτό Δημόσιο τομέα.

Οι απεργιακοί αγώνες των ταχυδρομικών υπαλλήλων, που διεξήχθησαν εκείνη την περίοδο, είναι οι εξής: στις 25-5-1961 πραγματοποιήθηκε 24ωρη απεργία, στις 10 και 11-6-1966 έγινε 48ωρη απεργία και επιστράτευση των απεργών, ενώ το ίδιο έγινε στις 28 και 29-9-1966. Η μεγαλύτερη σε διάρκεια απεργία έγινε από τις 2 Νοεμβρίου 1966 έως τις 20 Δεκεμβρίου, του ίδιου έτους, και έληξε με συλλήψεις, δικαστήρια και επιστράτευση των απεργών.[52]

Το 1970, η χούντα των Συνταγματαρχών (1967-74) αυτονομεί τα Ταχυδρομεία, με τον Ν. 496/70, και τα μεταβάλλει σε Ν.Π.Ι.Δ.[53] Έτσι, οι ταχυδρομικοί, έπαψαν να είναι δημόσιοι υπάλληλοι, και τα ταχυδρομεία από δημόσια υπηρεσία έγιναν Οργανισμός (ΔΕΚΟ) και ονομάστηκαν ΕΛΤΑ. Εκείνη την περίοδο, οι υπηρεσίες των ΕΛΤΑ χρησιμοποιήθηκαν επιπλέον, λόγω της φύσης της εργασίας τους, προκειμένου να δίνουν και πληροφορίες στο καθεστώς για τα κοινωνικά φρονήματα πολιτών.[54] Γενικά, η δικτατορία των συνταγματαρχών, εκφράζοντας όλα τα εκφυλιστικά φαινόμενα που προϋπήρχαν, μετέτρεψε, μαζί με τους διορισμένους

50 Για περισσότερα βλ. Δ. Κατσορίδας, *Βασικοί σταθμοί του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα 1870-2001*, εκδόσεις ΑΡ.ΙΣΤΟ.Σ-ΓΣΕΕ, Αθήνα 2008, σελ. 111-126.

51 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 106.

52 Οι πληροφορίες προέρχονται από το Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 121.

53 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 126.

54 Προφορική μαρτυρία Φ. Θωμά, 28-9-2023.

έμπιστούς της, την ΑΔΕΔΥ, τις Ομοσπονδίες και τα σωματεία «σε αχαλίνωτα όργανα της χουντικής προπαγάνδας».[55]

Σχετικά με την Ομοσπονδία Υπαλλήλων ΕΛΤΑ, ιδρύθηκε στις 1 Σεπτεμβρίου 1973, δηλαδή κατά τη διάρκεια και ένα χρόνο πριν την πτώση της δικτατορίας, και υπάχθηκε στη δύναμη της ΓΣΕΕ. Ορίστηκε δε ως δημοσιογραφικό όργανο η εφημερίδα «Ταχυδρομικός Κήρυξ». Όπως προέβλεπε το άρθρο 4, του Καταστατικού, η Ομοσπονδία Υπαλλήλων ΕΛΤΑ ακολουθεί τις αρχές του Ελεύθερου Δημοκρατικού Συνδικαλισμού, ο οποίος εκφράζεται από τη ΔΣΕΕΣ (Διεθνή Συνομοσπονδία Ελεύθερων Εργατικών Συνδικάτων) και τη ΓΣΕΕ, και αποδοκιμάζουν κάθε οργάνωση ή ομάδα «εμπνεομένην από τας αρχάς της κομμουνιστικής Π.Σ.Ο. (ή πάσης άλλης αναλόγου ταύτης)»[56] και αντιτίθεται πλήρως στο να αναμειγνύονται τα συνδικάτα σε ενέργειες που επιδιώκουν, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, πολιτικούς σκοπούς. Μάλιστα, στο κεφάλαιο «Πειθαρχικαί Κυρώσεις», του Καταστατικού, στο άρθρο 11 (παράγραφος γ) ορίζει μεταξύ άλλων ότι μία από τις αιτίες διαγραφής από την Ομοσπονδία είναι όσοι «Ασκούν αντεθνικήν ή κομμουνιστικήν προπαγάνδαν ή δρουν κατά τρόπο ζημιούντα τα συμφέροντα των υπαλλήλων ή ενεργούν κατά παράβασιν των δια του παρόντος διακηρυσσομένων εν άρθρω 4 ιδεολογικών αρχών».

Όπως είναι δυνατό να συμπεράνουμε, ο αντικομμουνιστικός προσανατολισμός των συνδικάτων και ο πλήρης έλεγχός τους από το κράτος, που τους υποδείκνυε τα πολιτικά τους φρονήματα και σε ποιες διεθνείς ενώσεις θα ενταχθούν, είναι αυτά που κινούν τα νήματα.

3.2. Οι εργαζόμενοι στα ΕΛΤΑ από τη Μεταπολίτευση κι έπειτα: Κατακτήσεις και πισωγυρίσματα

Μετά την πτώση της δικτατορίας, το 1974, οι μεταπολιτευτικοί νόμοι 5 και 6/1975 και το ΝΔ 42/74 αντικαθιστούν τις διοικήσεις των Εργατικών Κέντρων και των Ομοσπονδιών, αλλά διατηρούν τις διοικήσεις των πρωτοβάθμιων οργανώσεων και γι' αυτό επικρίθηκαν για διαστρέβλωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας, καθώς αναπαρήγαγαν το ίδιο σύστημα της εξάρτησης της βάσης από την κορυφή. Ο Ν.330/76 ρυθμίζει τα συνδικαλιστικά θέματα και γίνεται αντικείμενο καθολικής αντίδρασης της αντιπολίτευσης, που τον κατηγορεί ως αντεργατικό. Στη ΓΣΕΕ, παρά ορισμένες παραχωρήσεις στα εργατικά αιτήματα, το Κράτος, μέσω του Υπουργείου Εργασίας, κινεί τα νήματα των εξελίξεων.

Οι απεργιακές κινητοποιήσεις στη μεταπολίτευση είναι αγωνιστικές και μεγάλης διάρκειας. Πρωτοστατούν οι βιομηχανικοί εργάτες, οι μεταλλωρύχοι, οι τραπεζικοί, οι εκπαιδευτικοί, οι εργαζόμενοι στην Κοινή Ωφέλεια.

Στην αίθουσα του Εργατικού Κέντρου Πειραιά, στις 11 Φεβρουαρίου 1976, μετά ενάμιση χρόνο περίπου από την πτώση της δικτατορίας, συγκαλείτε το πρώτο πανταχυδρομικό Συνέδριο της μεταπολίτευσης, ενώ στις 17 Απριλίου, του ίδιου έτους, η Ομοσπονδία θα κηρύξει απεργία για την τροποποίηση του νόμου 1854/51 για τις συντάξεις.[57]

Όσον αφορά του συνδικαλιστικούς συσχετισμούς, μετά τη πτώση της χούντας, από το 1974-1981, όπου και υπήρξε νόμιμη συνδικαλιστική δράση, την πλειοψηφία στην Ομο-

55 Γ. Λιάσκος, ό.π., σελ. 123.

56 Η ΠΣΟ (Παγκόσμια Συνδικαλιστική Ομοσπονδία) ιδρύθηκε στο Παρίσι το 1945 και αρχικά έκφραζε όλες τις ιδεολογικές τάσεις του συνδικαλιστικού κινήματος. Διασπάστηκε το 1949 και ιδρύθηκε η ΔΣΕΕΣ, στο Λονδίνο, η οποία είναι ο παλιός ρεφορμιστικός συνδικαλισμός, όπως ομολογούν οι ίδιοι (βλ. Γ. Κ. Λάσκαρη, *Δημοκρατικός και Κομμουνιστικός Συνδικαλισμός,* έκδοση της Σχολής Ελεύθερων Συνδικαλιστικών Σπουδών ΓΣΕΕ, Αθήνα 1958, σελ. 7). Έκτοτε η ΠΣΟ συσπείρωνε κυρίως τα συνδικάτα που ήταν υπό την επιρροή των Κομμουνιστικών Κομμάτων.

57 Αναφέρεται στο «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», π. *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών*, ό.π., σελ. 59.

σπονδία Εργαζομένων ΕΛΤΑ, είχε η δεξιών προσανατολισμών παράταξη, η «Ελεύθερη Συνδικαλιστική Πορεία», ενώ το άλλο συνδικαλιστικό σχήμα, το οποίο συσπείρωνε όλο τον προοδευτικό χώρο, λεγόταν «Δημοκρατική Συνεργασία».[58] Από το 1982 μέχρι και σήμερα την πλειοψηφία στην Ομοσπονδία κατέχουν οι δυνάμεις της ΠΑΣΚΕ.

Προς τα τέλη του 1978-79 ήταν η χρονική στιγμή, που υπήρξε καμπή για τους εργαζόμενους στα ΕΛΤΑ, διότι έγινε η μεγάλη απεργία των ταχυδρομικών της Αθήνας, η οποία κράτησε 49 ημέρες (ή 60 αν μαζί υπολογιστούν και οι μη εργάσιμες ημέρες), με αιτήματα που περιλάμβαναν αυξήσεις των μισθών, βελτίωση των συνθηκών δουλειάς, επίδομα ανθυγιεινής και επικίνδυνης εργασίας, μέχρι τον εκδημοκρατισμό των συνδικάτων.[59] Γινόντουσαν μεγάλες συγκεντρώσεις και πορείες στο κέντρο της Αθήνας, συγκρούσεις με τις δυνάμεις καταστολής, υπήρχε μεγάλη συμπαράσταση από άλλα συνδικάτα (εργοστασιακά και υπαλληλικά), ενώ ανά πέντε ημέρες προγραμματίζονταν συνελεύσεις προκειμένου να αποφασίσουν τη συνέχιση ή όχι της απεργίας. Η εν λόγω απεργία αποτέλεσε την βάση για να αλλάξουν αργότερα τα συνδικαλιστικά πράγματα και οι συσχετισμοί μέσα στους εργαζομένους και την Ομοσπονδία των ΕΛΤΑ και στην προώθηση των αιτημάτων τους από το 1981 κι έπειτα.[60] Όπως λέει και ο Γ. Κοντονάσιος, ο οποίος ήταν ο επικεφαλής εκείνης της απεργίας, βελτίωσε τις άθλιες μέχρι τότε συνθήκες δουλειάς, και το πιο σημαντικό, «έβαλε ένα μικρό λιθαράκι στην εμπέδωση και στη βελτίωση της Δημοκρατικής λειτουργίας στον τόπο μας, αφού είναι η μόνη απεργία [...] που συζητήθηκε επί 6,5 ώρες στο κοινοβούλιο με γεμάτα τα θεωρεία από απεργούς».[61]

Τον Απρίλιο του 1981, έγινε επέκταση του νόμου για την πενθήμερη εργασία και στους εργαζόμενους των ΕΛΤΑ, η οποία περιλήφθηκε και στην ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας (1-1-1981 έως 31-12-1981), που υπέγραψε η Ομοσπονδία, η οποία προέβλεπε και κάποια αύξηση των βασικών μισθών.[62]

Με τον φιλεργατικό νόμο 1264 του 1982, που ψηφίζει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, καθώς επίσης με την καθιέρωση της απλής αναλογικής, ξεκινά μία νέα περίοδος για τον εκδημοκρατισμό των συνδικάτων και την κατοχύρωση των ελευθεριών του, ενώ παράλληλα η νέα κυβέρνηση διπλασιάζει τους μισθούς των εργαζομένων. Εννοείται πως μέσα σε αυτές τις διαδικασίες μισθολογικών αυξήσεων και εκδημοκρατισμού του συνδικαλιστικού κινήματος ήταν και η Ομοσπονδία Εργαζομένων των ΕΛΤΑ.

Το 22ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, το οποίο πραγματοποιήθηκε μεταξύ 9 έως 11 Δεκεμβρίου 1983, στην Αθήνα, αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Είναι το πιο αντιπροσωπευτικό και δημοκρατικό Συνέδριο στην μεταπολεμική περίοδο, ενώ πραγματοποίησε σε σημαντικό βαθμό την οργανωτική ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος. Η θητεία της Διοίκησης αυτής διακόπηκε με δικαστική παρέμβαση ένα χρόνο πριν την λήξη της, και με διορισμό νέας διοίκησης από τα δικαστήρια, λόγω της ρήξης που

58 Προφορική μαρτυρία Φ. Θωμά, 28-9-2023.
59 Για περισσότερα Βλ. την Ανακοίνωση του Συλλόγου Διανομέων ΕΛΤΑ Αθηνών και Νομού Αττικής, στο περιοδικό *Δρομοκήρυκας*, Ιανουάριος 2007, τεύχος 1, σελ. 24-25
60 Προφορική μαρτυρία Φ. Θωμά, 28-9-2023.
61 Βλ. τη συνέντευξη του Γ. Κοντονάσιου, περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ταχυδρομικών-ΠΟΣΤ), Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2003, τεύχος 341/11, σελ.20-21.
62 Η πληροφορία προέρχεται από συνέντευξη του προέδρου της Ομοσπονδίας Υπαλλήλων ΕΛΤΑ την περίοδο 1980-1982, Αθανάσιο Νιάσκο, στο περιοδικό Αγωνιστής των Ταχυδρομικών (έκδοση της ΠΟΣΤ), Ιούνιος 2023, τεύχος 377/48, σελ. 40-41.

επήλθε με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, τον φθινόπωρο του 1985, εξαιτίας του δίχρονου σταθεροποιητικού προγράμματος λιτότητας που εξήγγειλε. Τα γεγονότα που ακολουθούν τη ρήξη του 1985 καταδεικνύουν την ανάγκη θωράκισης της αυτόνομης λειτουργίας και δράσης της ΓΣΕΕ, που επιτυγχάνεται στο 25ο Συνέδριο, το 1989. Επιπρόσθετα, να θυμίσουμε ότι την ίδια χρονιά ψηφίζεται ο νόμος 1876 για τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις, ο οποίος θέσπιζε την υπογραφή επιχειρησιακών σσε και καθιέρωνε τη διαμεσολάβηση (ΟΜΕΔ), διευρύνοντας με αυτό τον τρόπο τις κατακτήσεις των εργαζομένων.

Τον Οκτώβριο του 1985 ο Φ. Θωμάς, ο οποίος είναι ήδη μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ομοσπονδίας, γίνεται Πρόεδρος,[63] ενώ την ίδια περίοδο η Ομοσπονδία παίρνει θέση ενάντια στα προαναφερθέντα μέτρα λιτότητας της κυβέρνησης, όπως και ενάντια στον διορισμό διοίκησης στη ΓΣΕΕ από τα δικαστήρια. Η Ομοσπονδία λαμβάνει μέρος, μαζί με άλλες ομοσπονδίες (ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ, ΟΜΕ-ΟΤΕ, ΟΒΕΣ, κ.λπ.), στους απεργιακούς αγώνες του φθινοπώρου και των αρχών του 1986. Μετά τη διάσπαση της ΠΑΣΚΕ, τις διαγραφές πολλών συνδικαλιστών από το ΠΑΣΟΚ (μεταξύ αυτών και ο Φ. Θωμάς), και την αλλαγή των συσχετισμών τόσο στη Διοίκηση της ΓΣΕΕ όσο και της Ομοσπονδίας, οι πρωτοβουλίες των κινητοποιήσεων περνάνε στο πρωτοβάθμιο επίπεδο, δηλαδή σε σωματεία των ΕΛΤΑ, όπως ο Σύλλογος Διοικητικών Υπαλλήλων, ο Σύλλογος Εσωτερικής Εκμετάλλευσης και κάποια άλλα της περιφέρειας.[64]

Μια κρίσιμη χρονική περίοδος με πολλές απεργιακές κινητοποιήσεις, τόσο μεταξύ διαφόρων κλάδων εργαζομένων όσο και των εργαζομένων στα ΕΛΤΑ, είναι το 1992-93, αλλά και το 1994 με τη νέα Διοίκηση του Οργανισμού. Ιδιαίτερα την χρονική περίοδο 1992-93, η Ομοσπονδία Εργαζομένων ΕΛΤΑ (ΟΜΕ-ΕΛΤΑ), έκανε πολλές 24ωρες και 48ωρες απεργίες κυλιόμενες (μόνη της ή σε συνεργασία με άλλες ομοσπονδίες Κοινής Ωφέλειας), αρχής γενομένης από την καταγγελία της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας, που επέβαλλε, στις αρχές του 1992, την εισοδηματική πολιτική των μηδενικών αυξήσεων. Στη συνέχεια έκανε πολλές κινητοποιήσεις ενάντια στην υποβάθμιση των ΕΛΤΑ, θέτοντας το ζήτημα της επιβίωσης του Οργανισμού, ενώ παράλληλα κατήγγειλε την κακοδιοίκηση-κακοδιαχείριση, τις παράνομες μεταθέσεις και τα πειθαρχικά συμβούλια, μέσω των οποίων προσπαθούσαν να εκφοβίσουν τους εργαζόμενους και να εξοντώσουν όσους αντιστέκονταν.[65]

Τα πράγματα αρχίζουν σταδιακά να ομαλοποιούνται από το 1993 και μετά, όπου υπάρχουν και οι περισσότερες κατακτήσεις για τον κλάδο. Να θυμίσουμε ότι τότε ο Οργανισμός των ΕΛΤΑ είχε φτάσει να έχει 12.000 υπαλλήλους, οι οποίοι ήταν και μέλη του συνδικάτου, ενώ η Ομοσπονδία Εργαζομένων ΕΛΤΑ ήταν ανάμεσα στις πέντε πολυαριθμότερες, μετά από αυτές της ΟΤΟΕ, της ΔΕΗ, του ΟΤΕ και του ΟΣΕ. Όμως, σε επίπεδο οργάνωσης και εργασιακών κατακτήσεων είχε την πρωτοκαθεδρία. Είχε καταφέρει να μονιμοποιηθούν όλοι οι υπάλληλοι, υπήρξαν μισθολογικές αυξήσεις, είχε υπογράψει συλλογικές συμβάσεις εργασίας πρωτοποριακές για τη χώρα, όπως ήταν το επαγγελματικό ταμείο και η επιπλέον ασφάλιση υγείας και για τα μέλη των οικογενειών των

63 Ο Φ. Θωμάς είναι συνδεδεμένος με τη σύγχρονη ιστορία της Ομοσπονδίας και ο μακροβιότερος πρόεδρος της (1993-2007). Όταν ανέλαβε Πρόεδρος, για λίγο διάστημα, το 1985, ήταν μόλις 29 ετών.

64 Προφορική μαρτυρία Φ. Θωμά, 28-9-2023.

65 Οι εν λόγω πληροφορίες αντλήθηκαν από την εφημερίδα *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (μηνιαία έκδοση της ΟΜΕ-ΕΛΤΑ), Ιανουάριος 1993, τεύχος 267, σελ. 22-23. Επίσης, βλ. και Αγωνιστής των Ταχυδρομικών, Δεκέμβριος 1993-Ιανουάριος 1994, τεύχος 276-7, σελ. 5-9.

υπαλλήλων πληρωμένα από τον Οργανισμό των ΕΛΤΑ, κ.λπ.[66]

Όμως, η Ομοσπονδία των Εργαζομένων στα ΕΛΤΑ είχε και δράσεις αλληλεγγύης και πολιτισμού. Είχε θεσπίσει τον Λογαριασμό Αλληλεγγύης, από τον Σεπτέμβρη του 1984, με προαιρετική εγγραφή και με μηνιαία οικονομική συνδρομή των εργαζομένων που γίνονταν μέλη, με σκοπό αυτό που λέει ο τίτλος: την αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια με τη χορήγηση βοηθημάτων και άτοκων δανείων στους συναδέλφους μέλη, που αντιμετώπιζαν διάφορα προβλήματα υγείας ή οικονομικής φύσεως, ενώ ταυτόχρονα λειτουργούσε και ως αποταμιευτικός φορέας για τη δημιουργία ενός προσωπικού Εφάπαξ.[67] Επίσης, η Ομοσπονδία έχει συμβάλλει στη δημιουργία Πολιτιστικού Κέντρου των εργαζομένων στα ΕΛΤΑ, με πολυποίκιλες δραστηριότητες (θέατρο, ζωγραφική, χορός, λογοτεχνικοί διαγωνισμοί, κ.λπ.), το οποίο είχε αυτόνομη οργανωτική λειτουργία από την Ομοσπονδία, αλλά με σημαντική την στήριξή της όσον αφορά τις διεκδικήσεις σε θέματα τεχνικά και οικονομικά (π.χ. υλικοτεχνική υποδομή).

Όλες αυτές οι κατακτήσεις έγιναν είτε με κινητοποιήσεις είτε με την απειλή για κινητοποιήσεις και απεργίες, κάτι το οποίο έδειχνε ένα δυναμικό συνδικάτο. Επίσης, μια από τις σημαντικές κινητοποιήσεις, μεταξύ της περιόδου 2000-2004, ήταν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των ΕΛΤΑ και υπέρ της ενοποίησής τους με το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Βέβαια, συμμετείχε και σε ευρύτερες κινητοποιήσεις, όπως για παράδειγμα για το ασφαλιστικό το 2002 ή το 2007.[68]

Μια σημαντική κατάκτηση του κλάδου είναι η μονιμοποίηση 1.100 εργαζομένων, το 2000 (500 εργαζόμενοι/-ες με ειδικές ανάγκες και άλλοι 600 των δικαστικών αποφάσεων), με πρώτο καθοριστικό βήμα την ένταξή τους στο μισθολόγιο, με βάση την επιχειρησιακή σ.σ.ε., η οποία υπογράφτηκε στις 23-5-2003.[69]

Εν τω μεταξύ, το συνδικάτο των εργαζομένων στα ΕΛΤΑ, με τροποποίηση του καταστατικού του, το 2000, μετονομάζεται από ΟΜΕ-ΕΛΤΑ σε Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ταχυδρομικών (ΠΟΣΤ), με σκοπό από ομοσπονδία χώρου να μετατραπεί σε ομοσπονδία ολόκληρου του κλάδου των ταχυμεταφορών. Μια πρωτοβουλία που έβλεπε προοπτικά, με βάση τις εξελίξεις στον κλάδο εν γένει.

Σήμερα, ο ΕΛΤΑ έχει μειωθεί πάρα πολύ σε προσωπικό, με συνέπεια να έχει μειωθεί και το δυναμικό της Ομοσπονδίας (ΠΟΣΤ) σε 3.000 μέλη, περίπου. Αυτό ήταν συνέπεια τόσο των μνημονιακών πολιτικών, με τις οποίες συρρικνώθηκε το εργατικό εισόδημα και ανετράπη στα περισσότερα σημεία η εργατική νομοθεσία, όσο και των επιχειρησιακών αποφάσεων, που συνέτειναν να χαθεί μερίδιο της αγοράς υπέρ των ιδιωτικών ταχυδρομικών επιχειρήσεων, συν την τεχνολογία που υποκατέστησε εργασία. Το συνδυαστικό αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η αλλαγή των θεσμικών και οικονομικών όρων στις εργασιακές σχέσεις και κατ' επέκταση η υποβάθμιση των εργαζομένων στον Οργανισμό. Επιπρόσθετα, το κλείσιμο υποκαταστημάτων επιτείνει την ήδη επιβαρυμένη κατάσταση. Συγκεκριμένα, ένα στα τρία υποκαταστήματα αναμένεται να κλείσουν ως το τέλος του 2023, με πρόσχημα την εξυγίανση των ΕΛΤΑ. Με δι-

66 Σχετικά με το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛΤΑ (ΤΕΑ-ΕΛΤΑ), βλ. περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (έκδοση της ΠΟΣΤ), Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2011, τεύχος 358/28, σελ. 47, και *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (έκδοση της ΠΟΣΤ), Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2012, τεύχος 359/29, σελ. 38-39.

67 «14 χρόνια από την ίδρυση του Λογαριασμού Αλληλεγγύης». Συνέντευξη με τον πρόεδρο, του εν λόγω φορέα, Αποστόλη Κόκκινο, εφημερίδα *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών*, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1998,αρ.φύλλου 327,σελ. 2.

68 Προφορική μαρτυρία Φ. Θωμά, 28-9-2023.

69 Βλ. το περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών,* Απρίλιος-Μάϊος-Ιούνιος 2003, τεύχος 340/9, σελ. 19 και 21

αδοχικές αποφάσεις η διοίκηση των ΕΛΤΑ, που τοποθετείται από το Υπερταμείο, έχει ήδη κλείσει 141 υποκαταστήματα σε διάφορες περιοχές της χώρας και σχεδιάζει να κλείσει ακόμη 54 (σε σύνολο 620), παρά τις έντονες διαμαρτυρίες, επιφέροντας έτσι σοβαρό πλήγμα, ιδιαίτερα στην ελληνική περιφέρεια, εφόσον θα πάψουν να εξυπηρετούν τις ανάγκες των πολιτών, όπως η καταβολή συντάξεων, η πληρωμή λογαριασμών κοινής ωφέλειας, εφορίας, κ.λπ.[70]

Επίλογος

Κλείνοντας, την εν λόγω ιστορική ανασκόπηση, αυτό που θα θέλαμε να επισημάνουμε είναι πως αν παρατηρήσει κάποιος/-α, την εξέλιξη τόσο της εκατόχρονης παρουσίας του συνδικάτου των εργαζομένων στα ΕΛΤΑ όσο και γενικότερα του εργατικού ζητήματος στην Ελλάδα, αισθάνεται πως αυτά για τα οποία αγωνίζονται οι σύγχρονες δυνάμεις της εργασίας δεν απέχουν πολύ από εκείνα για τα οποία πάλευαν οι παλαιότεροι. Οι μισθοί, μέσω των μνημονίων και του πληθωρισμού, έχουν πληγεί, η ανεργία εξακολουθεί να είναι υψηλή, υπάρχει νέο μεταναστευτικό ρεύμα, οι ώρες εργασίας έχουν γίνει λάστιχο, η κοινωνική ασφάλιση συνεχώς υποβαθμίζεται, η αδήλωτη εργασία και οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης κυριαρχούν, υπάρχει άγχος και εργασιακό στρες, οι συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας υποτιμώνται και υποβαθμίζονται, αυξάνονται τα εργατικά ατυχήματα, ποινικοποιείται η συνδικαλιστική δράση, κυριαρχεί ο φόβος και η αποστράτευση...

Αλήθεια, πόσο πολύ διαφέρουν όλα αυτά από τις συνθήκες εργασίας που επικρατούσαν στις αρχές του 20ου αιώνα;

Από την πρώτη απεργία που ξέσπασε από τους εργάτες ξύλου, των ναυπηγείων της Σύρου, στην Ερμούπολη, το 1879, μέχρι τους σύγχρονους εργατικούς αγώνες, το εργατικό-συνδικαλιστικό κίνημα έχει δώσει μεγάλες μάχες και θυσίες, έχει δεχτεί ήττες, όμως παράλληλα έχει καταφέρει μεγάλες επιτυχίες και νίκες, αναβιβάζοντας την κοινωνική και πολιτική θέση του κόσμου της εργασίας σε υψηλότερα επίπεδα.

Αυτό σημαίνει ότι παρά τις ήττες που έχει υποστεί ο κόσμος της εργασίας από τα μνημόνια και μετά, εντούτοις η δράση του εργατικού κινήματος συνεχίζεται, ενώ το νέο εργατικό ζήτημα τίθεται με νέους όρους στην ατζέντα των συνδικάτων. Διότι, όπως έλεγε, ο ιστορικός του εργατικού κινήματος, Δ. Λιβιεράτος, παρά τις εκάστοτε αντιξοότητες, η εργατική τάξη εμφανίζεται στο προσκήνιο, «σαν αστάθμητος παράγοντας, που ξαφνιάζει όσους ξεχνούν την ιστορία μας», αλλάζοντας τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού.

70 Για περισσότερα βλ. το άρθρο του Α. Χατζηγεωργίου, «Συνεχίζουν τη διάλυση των ΕΛΤΑ», *Η Εφημερίδα των Συντακτών,* 24-10-2023.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγωνιστής των Ταχυδρομικών (μηνιαία έκδοση της ΟΜΕ-ΕΛΤΑ), Ιανουάριος 1993, τεύχος 267, σελ. 22-23.

Αγωνιστής των Ταχυδρομικών, Δεκέμβριος 1993-Ιανουάριος 1994, τεύχος 276-7, σελ. 5-9.

Αγωνιστής των Ταχυδρομικών (έκδοση της ΠΟΣΤ-Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ταχυδρομικών), Απρίλιος-Μάϊος-Ιούνιος 2003, τεύχος 340/9, σελ. 19 και 21.

Αγωνιστής των Ταχυδρομικών (έκδοση της ΠΟΣΤ), σχετικά με το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛΤΑ (ΤΕΑ-ΕΛΤΑ), Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2011, τεύχος 358/28, σελ. 47.

Αγωνιστής των Ταχυδρομικών (έκδοση της ΠΟΣΤ), σχετικά με το Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛΤΑ (ΤΕΑ-ΕΛΤΑ), Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2012, τεύχος 359/29, σελ. 38-39.

Αγωνιστής των Ταχυδρομικών (έκδοση της ΠΟΣΤ), «Ιστορικά Ταχυδρομικά Στιγμιότυπα», Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2012, τεύχος 359/29.

Αυγουστίδης Α., *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999.

Γεωργιάδης Γ, *Η πάλη των τάξεων εν Ελλάδι,* εκδοτικό τμήμα του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (Κομμουνιστικού), Αθήνα 1921.

Δημητρίου Α., *Η πρώτη απεργία στη σκλαβωμένη Ευρώπη. Χρονικό της Κατοχής,* έκδοση 1945. Αναφέρεται στο Παπανικολάου Γ., *Τριατατικοί (Τ.Τ.Τ.) Ταχυδρομεία-Τηλέγραφοι-Τηλέφωνα 1942,* έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ταχυδρομικών (ΠΟΣΤ), Αθήνα 2020.

Δρομοκήρυκας (περιοδικό), «Ανακοίνωση του Συλλόγου Διανομέων ΕΛΤΑ Αθηνών και Νομού Αττικής», Ιανουάριος 2007, τεύχος 1.

Καταστατικόν Πανελληνίου Ομοσπονδίας Ταχ. Τηλ. και Τηλεφ. Υπαλλήλων, Αθήνα 1927.

Κατσαντώνης Γ., *Η Αριστερή Παράταξη των δασκάλων στο Μεσοπόλεμο*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1998.

Κατσορίδας Δ., *Βασικοί σταθμοί του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα 1870-2001*, εκδόσεις ΑΡ.ΙΣΤΟ.Σ-ΓΣΕΕ, Αθήνα 2008.

Κατσορίδας Δ., «Η εργατική εξέγερση στη Θεσσαλονίκη», περιοδικό *Κόκκινο*, άνοιξη-καλοκαίρι 2016, τεύχος 4.

[ΚΚΕ], *Χρονικό του Αγώνα 1878-1951*, εκδόσεις Να Υπηρετούμε το Λαό, Αθήνα 1975. Ανατύπωση έκδοσης της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, 1952.

Κόκκινος Α., «14 χρόνια από την ίδρυση του Λογαριασμού Αλληλεγγύης» (συνέντευξη), εφημερίδα *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών,* Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1998, αρ. φύλλου 327.

Κοντονάσιος Γ., Συνέντευξη στο περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (έκδοση της ΠΟΣΤ), Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2003, τεύχος 341/11.

Λάσκαρης Γ., *Δημοκρατικός και Κομμουνιστικός Συνδικαλισμός*, έκδοση της Σχολής Ελεύθερων Συνδικαλιστικών Σπουδών ΓΣΕΕ, Αθήνα 1958

Λιάσκος Γ., *Η ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος των δημοσίων υπαλλήλων,* Αθήνα 1992.

Λιβιεράτος Δ., *Μεγάλες ώρες της εργατικής τάξης: ΕΚΑ 1910-1916, ΕΕΑΜ 1941, ΕΡΓΑΣ 1945*, εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 2006.

Νιάσκος Α., Συνέντευξη στο περιοδικό *Αγωνιστής των Ταχυδρομικών* (έκδοση της ΠΟΣΤ), Ιούνιος 2023, τεύχος 377/48.

Πανίδου Σταυρούλα, «Συνδικαλιστική οργάνωση και απεργιακές κινητοποιήσεις των δημοσίων υπαλλήλων την περίοδο της κατοχής», περιοδικό *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων,* Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2006, τεύχος 43.

Παντελόγλου Γ., «Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα στην κατοχή», περιοδικό *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων,* Απρίλιος 2000, τεύχος 18.

Παπανικολάου Γ., *Τριατατικοί (Τ.Τ.Τ.) Ταχυδρομεία-Τηλέγραφοι-Τηλέφωνα 1942*, έκδοση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ταχυδρομικών (ΠΟΣΤ), Αθήνα 2020.

Χατζής Θ., *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε (εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας 41-45)*, εκδόσεις Δωρικός, μέρος πρώτο, β΄ έκδοση, Αθήνα 1982.

Χατζηγεωργίου Α., «Συνεχίζουν τη διάλυση των ΕΛΤΑ», *Η Εφημερίδα των Συντακτών,* 24-10-2023.

Η Εργατική Συνέλευση στην εξέγερση του Πολυτεχνείου 1973

του Δημήτρη Κατσορίδα

1. Εργατική τάξη και συνδικάτα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (1967-74)

Είναι κοινά αποδεχτό ότι στην εξέγερση του Πολυτεχνείου, το 1973, πρωτοστάτησαν οι φοιτητές. Όμως, αυτό το οποίο είναι λιγότερο γνωστό είναι πως κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, μέσα στην κατάληψη, υπήρξε και η Εργατική Συνέλευση.

Έτσι, ενώ αρχικά οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας ξεκίνησαν με φοιτητικά αιτήματα που ζητούσαν τον εκδημοκρατισμό των πανεπιστημίων και εκλογές στα ΑΕΙ, γρήγορα εξελίχτηκαν σε παλλαϊκή κινητοποίηση ενάντια στο δικτατορικό καθεστώς. Είχε, βέβαια, αρχίσει, πριν από την εξέγερση να υπάρχει μια αναταραχή μέσα στους χώρους εργασίας, η οποία σε συνδυασμό με τη φοιτητική δυσαρέσκεια οδήγησαν στα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Ας δούμε τι μέτρα είχε πάρει η δικτατορία ενάντια στα συνδικάτα και τους συνδικαλιστές. Διέλυσε τις μαζικές συνδικαλιστικές οργανώσεις που επηρεάζονταν από την Αριστερά, φυλάκισε ή εξόρισε εκατοντάδες συνδικαλιστές, ενώ ταυτόχρονα διόρισε σε όλα τα συνδικαλιστικά όργανα ανθρώπους προσκείμενους στο καθεστώς. Όπως περιγράφει ο Τ. Δήμου, «Χιλιάδες στελέχη και εργατοϋπάλληλοι εκτοπίστηκαν, φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν, καταδιώχτηκαν και καταδιώκονται. Εκατοντάδες συνδικαλιστικές οργανώσεις διαλύθηκαν, μεγάλα χρηματικά ποσά που αποτελούσαν περιουσία των συνδικάτων δημεύτηκαν. Καταπνίγηκε κάθε ελευθερία συνδικαλιστικής δράσης, εξαπολύθηκε όργιο καθαιρέσεων εκλεγμένων συνδικαλιστών, και κύμα ομαδικών απολύσεων από τις Δημόσιες υπηρεσίες, τις επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας, τις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες, τη ΔΕΗ, τον τύπο, τις βιομηχανίες. [...] Από τα ξημερώματα της 21.4.67 ως τις 30.4.67 πιάστηκαν πάνω από 800 συνδικαλιστικά στελέχη».[1]

Όμως, παρ' όλες τις διώξεις, η Αριστερά μαζί με άλλες δημοκρατικές δυνάμεις καταφέρνει και συγκροτεί κάποιες παράνομες αντιδικτατορικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, προσπαθώντας να προβάλει μια κάποια, έστω και μικρή, εργατική αντίσταση. Αυτές ήταν το Αντιδικτατορικό Εργατικό Μέτωπο (ΑΕΜ) και η Ενιαία Συνδικαλιστική Αντιδικτατορική Κίνηση (ΕΣΑΚ), η οποία ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1968 στη Ρώμη.

* Μια προγενέστερη μορφή του εν λόγω κειμένου είχε δημοσιευτεί στο https://rproject.gr/article/i-ergatiki-syneleysi-stin-exegersi-toy-polytehneioy-1973, 16-11-2015.

1 Τ. Δήμου, *Έργα και ημέρες της χούντας στο χώρο του ελληνικού συνδικαλισμού*, 1969. Αναφέρεται στο Ματίνα Λέτσα, *Εργατικοί αγώνες στην περίοδο της δικτατορίας*, εκδόσεις Αφοι Τολίδη, Αθήνα, χ.χ., σελ. 11.

Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η πρώτη δίωρη στάση εργασίας μέσα στη χούντα έγινε στο τυπογραφείο της εφημερίδας Ακρόπολη, στα μέσα του Γενάρη 1968, επειδή η επιχείρηση δεν πλήρωνε τους εργάτες Τύπου. Η στάση εργασίας έληξε νικηφόρα για τους εργάτες, διότι η επιχείρηση αναγκάστηκε να τους πληρώσει. Τον Μάη του ίδιου έτους πραγματοποιήθηκε στάση εργασίας κατά των απολύσεων στη «ΒΙΑΜΑΞ». Το 1969 σημειώνεται η μεγάλη κινητοποίηση των τραπεζοϋπαλλήλων ενάντια στη συγχώνευση των ασφαλιστικών τους ταμείων, με αποτέλεσμα η Χούντα να υποχωρήσει. Την Άνοιξη του 1970 γίνεται η πρώτη προσπάθεια για την ίδρυση σωματείου στο εργοστάσιο χαρτοποιίας ΜΕΛ (Μακεδονική Εταιρεία Λαδόπουλου), η οποία απέτυχε επειδή η εργοδοσία απέλυσε τους πρωτεργάτες και προσέλαβε νέους εργάτες. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η μορφή δράσης που επέλεξαν οι εργαζόμενοι οδηγοί και εισπράκτορες των λεωφορείων που ανήκαν στους ηλεκτρικούς σιδηροδρόμους (ΕΗΣ), το 1971, με βασικό αίτημα την αύξηση των μισθών τους. Συγκεκριμένα, επειδή η Διοίκηση της εταιρείας αρνήθηκε την ικανοποίηση του αιτήματός τους, οι εργαζόμενοι οδηγοί και εισπράκτορες των λεωφορείων άρχισαν τις λεγόμενες «κηδείες», δηλαδή την επιβράδυνση των δρομολογίων, οδηγώντας τα οχήματα τόσο αργά, με αποτέλεσμα να κάνουν τη διαδρομή από την Αθήνα μέχρι τον Πειραιά κι αντίστροφα, από μισή ώρα που ήταν κανονικά, τέσσερις, πέντε ή έξι ώρες. Αυτός ο τρόπος διαμαρτυρίας κράτησε από τις 20 Ιουλίου 1971 έως την 1 Νοεμβρίου, με αποτέλεσμα η Διοίκηση της εταιρείας να κάνει δεκτά τα αιτήματά τους.[2]

Όσον αφορά την εισοδηματική πολιτική της δικτατορίας των συνταγματαρχών κινείται στο πλαίσιο μιας εκβιομηχάνισης με χαμηλούς μισθούς. Η πλειονότητα των εργαζομένων καθ' όλη τη διάρκεια της δικτατορίας αμείβεται με βάση τα κατώτατα ημερομίσθια, με αποτέλεσμα να επιτείνεται η ανισότητα και η ανισοκατανομή στη σχέση μισθών-κερδών υπέρ των δεύτερων. Όμως, παρά τις προηγούμενες επιμέρους και σκόρπιες αντιδράσεις, εντούτοις, ως γενική διαπίστωση θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλη αυτή την περίοδο δεν υπάρχει καμία μαζική κινητοποίηση.

Όμως, κατά το 1973, με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, την έκρηξη του πληθωρισμού κατά 30-33% και την πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας, τα οποία συμπίπτουν με τη δυσαρέσκεια των πολιτών ενάντια στο καθεστώς, έχουν ως αποτέλεσμα να προκληθούν οι πρώτες αυθόρμητες αντιδράσεις και να αρχίσει η αποσταθεροποίηση της χούντας.

Η έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια έχει ως αποτέλεσμα ορισμένοι κλάδοι εργαζομένων να πάρουν αποφάσεις για κινητοποιήσεις. Στο πλαίσιο αυτό οργανώνονται απεργίες από τους εργάτες Τύπου και τους δημοσιογράφους στις 2, στις 5 και στις 17-20 Ιουλίου 1973 με αίτημα τη βελτίωση των αποδοχών τους. Στις 3 Αυγούστου ξεσπά απεργία στα τρόλεϊ, με βασικά αιτήματα τις αυξήσεις στους μισθούς, την καλυτέρευση των συνθηκών εργασίας κ.ά. Μάλιστα, για να πραγματοποιηθεί η απεργία είχε προηγηθεί ο παραμερισμός της διορισμένης διοίκησης του σωματείου από νέους εργαζόμενους που είχαν συστήσει Επιτροπή, η οποία ενεργοποιούσε όλο το προσωπικό. Επίσης, νέα απεργία στα τρόλεϊ, με τα ίδια αιτήματα, πραγματοποιείται και στις 27 Αυγούστου. Η συγκεκριμένη απεργία ήταν από τις πιο επιτυ-

2 Οι παραπάνω πληροφορίες προέρχονται από το βιβλίο της Μ. Λέτσα, *Εργατικοί αγώνες στην περίοδο της δικτατορίας*, ό.π., σελ. 21 και 23-24, καθώς επίσης από το βιβλίο του Σ. Παπαδόπουλου, *Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου,* εκδόσεις Εργατική Πάλη, Αθήνα 2020, σελ. 125.

χημένες και καλά οργανωμένες κινητοποιήσεις εκείνης της περιόδου. Σε αντίστοιχες κινητοποιήσεις προβαίνουν οι μουσικοί της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών, οι πιλότοι της Ολυμπιακής Αεροπορίας (στις 18-19 Αυγούστου) με βασικά αιτήματα τις αυξήσεις στους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας, καθώς επίσης το προσωπικό της ΔΕΗ στις 29 Οκτωβρίου και στις 14-15 Νοέμβρη ενάντια στο νέο κανονισμό εργασίας που χειροτέρευε τις συνθήκες εργασίας, καταγγέλλοντας ταυτόχρονα τη Διοίκηση της ΔΕΗ για καταπάτηση συνδικαλιστικών ελευθεριών, για τρομοκρατία, απειλές, απολύσεις κ.λπ.[3]

Το κοινό στοιχείο όλων των αιτημάτων ήταν οι αυξήσεις στους μισθούς, οι καλύτερες συνθήκες εργασίας, η επαναλειτουργία των συνδικάτων και οι συνδικαλιστικές ελευθερίες. Το νέο ποιοτικό στοιχείο είναι ο πολιτικός χαρακτήρας των διεκδικήσεων. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με την ένταση των φοιτητικών κινητοποιήσεων με αποκορύφωμα την εξέγερση του Πολυτεχνείου τον Νοέμβριο του 1973, θα συμβάλουν στην αποσταθεροποίηση και τελικά στην πτώση του δικτατορικού καθεστώτος το καλοκαίρι του 1974.

Όπως επισημαίνει ο Σωφρόνης Παπαδόπουλος, σε όλες αυτές τις διεκδικήσεις, αγώνες και κινητοποιήσεις, σημαντικό ρόλο παίζουν, πέρα από μερικά παραδοσιακά συνδικάτα, οι Επιτροπές Αγώνα –κυρίως στα εργοστάσια– και το κομμάτι των νέων εργαζομένων που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της μεγάλης εκβιομηχάνισης, το οποίο ήταν σε σημαντικό βαθμό απαλλαγμένο από τις ήττες του παρελθόντος και κυρίως του εμφυλίου πολέμου. Αυτές οι Επιτροπές Αγώνα, μέσα από μορφές αυτοοργάνωσης, θα παίξουν πολύ σημαντικό ρόλο και στην Εξέγερση του Πολυτεχνείου. Θα ατονίσουν μετά την καταστολή της Εξέγερσης, και θα παίξουν πάλι σημαντικό ρόλο μετά την πτώση της χούντας με την δημιουργία των εργοστασιακών επιτροπών και του εργοστασιακού συνδικαλισμού, αλλά και στην αναγέννηση του συνδικαλιστικού κινήματος.[4]

2. Η Εργατική Συνέλευση στην εξέγερση του Πολυτεχνείου 1973

Σε ό,τι αφορά την Εργατική Συνέλευση, στη δημιουργία της οποίας πρωτοστάτησαν άτομα και οργανώσεις της άκρας Αριστεράς, είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην κινητοποίηση ευρύτερων στρωμάτων εργαζομένων.

Ήδη, από την πρώτη μέρα της κατάληψης του Πολυτεχνείου, την Τετάρτη 14 Νοέμβρη, δημιουργείται μια Προσωρινή Επιτροπή αποτελούμενη από εργαζόμενους, η οποία ανέλαβε να συγκαλέσει συνέλευση εργαζομένων. Η Εργατική Συνέλευση, όπως τελικά έμεινε στην ιστορία, πραγματοποιήθηκε τα μεσάνυχτα της ίδιας μέρας στο ασφυκτικά γεμάτο από εργαζόμενους αμφιθέατρο 18, του κτηρίου Γκίνη. Η δεύτερη Εργατική Συνέλευση, έγινε την επόμενη μέρα το βράδυ, αφού είχε προηγηθεί μια μεγάλη εργατική διαδήλωση έξω από το κτήριο του Πολυτεχνείου με εργατικά συνθήματα και με βασικό την Γενική Απεργία. Και στις δύο συνελεύσεις εκλεγόταν Εργατική Επιτροπή Κινητοποιήσεων, η οποία είχε ως καθήκον την

3 Τα στοιχεία για τις απεργίες, απ' όπου αντλούνται οι προαναφερθείσες πληροφορίες, αλλά και για μια πιο εκτεταμένη αναφορά για τις κινητοποιήσεις των εργαζομένων εκείνη την περίοδο, βλέπε: α) Μ. Λέτσα, *Εργατικοί αγώνες στην περίοδο της δικτατορίας*, ό.π., β) Χ. Μήλιος, «Αναφορά στην πρόσφατη ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος», περιοδικό *Φυλλάδιο*, Μάης-Ιούλης 1983, τεύχος 5, σελ. 18, και γ) Σ. Παπαδόπουλος, *Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου,* ό.π., σελ. 127-128.

4 Σ. Παπαδόπουλος, *Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου,* ό.π., σελ. 188-189.

υλοποίηση των αποφάσεων της συνέλευσης. Οι αποφάσεις προέβλεπαν συγκρότηση επιτροπών πάλης παντού (εργοστάσια, γειτονιές, οικοδομές, κ.λπ.) με ενημερώσεις σε κάθε σημείο (στάσεις λεωφορείων και τρόλεϊ, πιάτσες συγκέντρωσης εργατών, πλατείες, κ.λπ.), ομάδες συγκέντρωσης χρημάτων, ομάδες εύρεσης και εκτύπωσης υλικού, ομάδα που θα ενημερώνεται για το τι λένε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Επιπλέον εξέλεξε και δύο εργάτες ως εκπροσώπους της στην κεντρική Συντονιστική Επιτροπή Κατάληψης. Και στις δύο Εργατικές Συνελεύσεις είχαν εγκριθεί Διακηρύξεις μέσω των οποίων απευθύνονταν στην εργατική τάξη. Η τρίτη Εργατική Συνέλευση ξεκίνησε την Παρασκευή 16 Νοέμβρη, στις 7:30 μ.μ., η οποία τελικά δεν ολοκληρώθηκε λόγω των σφοδρών συγκρούσεων που είχαν ξεσπάσει στο κέντρο της Αθήνας, ενώ μετά τα μεσάνυχτα έγινε και η εισβολή του τανκς στο χώρο του Πολυτεχνείου.

Η Εργατική Συνέλευση λειτουργούσε με άμεσα δημοκρατικό τρόπο. Όλες οι προτάσεις τίθεντο στην Συνέλευση για ψηφοφορία και όσες εγκρίνονταν από την πλειοψηφία γινόντουσαν αποφάσεις. Επιπρόσθετα, η Εργατική Συνέλευση, συνέβαλε και στη φύλαξη του Πολυτεχνείου, κυρίως με οικοδόμους, μοίρασε χιλιάδες προκηρύξεις σε χώρους εργασίας και σε χώρους που σύχναζαν εργαζόμενοι, καλώντας τους να φτιάξουν τις δικές τους μορφές αγώνα και να κατέβουν στη Γενική Απεργία, η οποία προγραμματιζόταν για τις 17 Νοέμβρη.[5] Όπως επισημαίνει ο Σ. Παπαδόπουλος, η Εργατική Συνέλευση ήταν εκείνο το όργανο που μπόρεσε να διαμορφώσει το πολιτικό περιεχόμενο του αγώνα, να συμβάλλει με την έμπρακτη απεύθυνσή της προς όλες τις εκμεταλλευόμενες μάζες στο κατέβασμά τους στις κινητοποιήσεις, ενώ το κάλεσμα για Γενική Απεργία ήταν η «μοναδική ενοποιητική μορφή πάλης πάνω σε συγκεκριμένα αιτήματα», και «η μόνη πολιτική πρακτική πρόταση που έδινε στους εργαζόμενους ένα όπλο δράσης και ταυτόχρονα τους οδηγούσε να γίνουν πρωταγωνιστές των εξελίξεων» και γι' αυτό είχε μεγάλη απήχηση στους εργαζόμενους.[6]

Έτσι, μαζί με τα βασικά συνθήματα, όπως «Ψωμί-Παιδεία-Ελευθερία», «Κάτω η Χούντα» κ.λπ., τα αιτήματα της Εργατικής Συνέλευσης σκιαγραφούσαν μια άλλη μορφή οργάνωσης της κοινωνίας και αυτό φαίνεται από τα συνθήματα που πρόβαλλε: «Εργάτες-Αγρότες-Φοιτητές», «Απεργία Γενική», «Ζήτω οι εργατικές επιτροπές πάλης φοιτητών και εργαζομένων», «ο λαός πεινάει το κεφάλαιο μασάει», «Λαϊκή Εξουσία», κ.λπ. Παράλληλα, λοιπόν, με την ενεργητική συμμετοχή τους, οι εργάτες, και ιδιαίτερα οι νέοι εργαζόμενοι, συνέβαλαν αποφασιστικά στο να γίνει κατανοητό ότι ο αγώνας κατά της δικτατορίας ήταν ταυτόχρονα αγώνας για τη συντριβή των δυνάμεων που τη γέννησαν και τη στήριξαν: του κεφαλαίου και γενικά του καπιταλισμού.

Επίσης, η πρόταση για Γενική Απεργία, στις 17 Νοέμβρη, και της δημιουργίας επιτροπών βάσης μέσω αυτοοργάνωσης, που έθεσε η Εργατική Συνέλευση, ήταν καθοριστική επειδή έδινε προοπτική και στόχο. Είχε μεγάλη απήχηση και επεκτάθηκε σε εργοστάσια και οικοδομές, διότι ερχόταν ως συνέχεια της τάσης δυσαρέσκειας

5 Οι πληροφορίες για την Εργατική Συνέλευση έχουν αντληθεί από τον Σοφρώνη Παπαδόπουλο, ο οποίος ήταν ένας από τους βασικούς πρωταγωνιστές της δημιουργίας της. Όπως ο ίδιος αναφέρει, άλλα στελέχη τα οποία έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και τη δράση της είναι οι Μαλακός Γιώργος, Γρίβας Περικλής, Ταβάνης Αντώνης, μία εργαζόμενη φοιτήτρια η Αντωνία, Βουλγαράκης Νίκος, Γρεβενιώτης Γιάννης, Χαριτόπουλος Γιάννης, Φελέκης Γιάννης, Αλέκος και Γιάννης Αργυροκαστρίτης, Μανταίος Πέτρος, Σουβατζόγλου Ανέστης, Σιώζος Γιώργος, Κωνσταντινίδης Χρήστος, Παπαδοπούλου Σύλβια, οι καλλιτέχνες Αντωνίου Αντώνης και Γκαϊφίλιας Θανάσης. Για περισσότερα σχετικά με την Εργατική Συνέλευση, βλ. Σ. Παπαδόπουλος, *Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου,* ό.π., σελ. 262-265.

6 Βλ. Σ. Παπαδόπουλος, *Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου*, ό.π., σελ. 261 και 267.

και των διαθέσεων ευρύτερων στρωμάτων εργαζομένων για κινητοποιήσεις ενάντια στη χούντα.

Η Εργατική Συνέλευση μοίρασε χιλιάδες προκηρύξεις σε χώρους εργασίας ή σε χώρους που σύχναζαν εργαζόμενοι, καλώντας σε Γενική Απεργία. Ήδη, μια μέρα πριν από την καταστολή, κάποιοι χώροι εργασίας είχαν αρχίσει να απεργούν.

Κατά πώς φαίνεται, επειδή το Σάββατο 17 Νοέμβρη η Απεργία θα ήταν γενική, πιθανόν γι' αυτό τα τανκς μπήκαν από το βράδυ της 16ης προς 17η στο Πολυτεχνείο, ώστε να προλάβουν τη γενίκευση της εξέγερσης. Τελικά, επειδή η Γενική Απεργία δεν πραγματοποιήθηκε, λόγω της καταστολής, δεν μπόρεσε να φανεί ξεκάθαρα ότι η εξέγερση δεν ήταν μόνο φοιτητική, όπως κατόπιν θέλουν να την παρουσιάσουν οι κρατούντες, αλλά ταυτόχρονα είχε και ταξικά χαρακτηριστικά. Εξάλλου, η ταξικότητα της εξέγερσης φαίνεται και από το γεγονός ότι το 1/3 των βεβαιωθέντων νεκρών ήταν εργαζόμενοι.

Εν κατακλείδι, η Εργατική Συνέλευση συνέβαλλε στην προσπάθεια η κατάληψη του Πολυτεχνείου να μην μείνει στο πλαίσιο μια φοιτητικής διαμαρτυρίας, αλλά να συνδεθεί με ευρύτερα στρώματα του κόσμου της εργασίας. Έκανε έκκληση στους εργαζόμενους να παλέψουν για τα δημοκρατικά και συνδικαλιστικά τους δικαιώματα και για την πτώση της χούντας, πρότεινε μορφές αυτοοργάνωσης με την ενεργό συμμετοχή των εργαζομένων και τέλος και πιο σημαντικό προώθησε το σύνθημα της Γενικής Απεργίας.

Επίλογος

Η σημασία της εξέγερσης του Πολυτεχνείου είναι πολλαπλή. Αποτέλεσε το αποκορύφωμα της δυσαρέσκειας του λαού, με πρωτοπορία τη φοιτητική και εργαζόμενη νεολαία, ενάντια στο δικτατορικό καθεστώς. Υπήρξε η αρχή του τέλους της χούντας και η απαρχή ενός νέου εργατικού κινήματος κατά τη διάρκεια της Μεταπολίτευσης.

Επίσης, και οι παρακαταθήκες που άφησε η Εργατική Συνέλευση είναι μεγάλες. Διότι, ξέχωρα ότι λειτούργησε επάνω στις αρχές της εργατικής δημοκρατίας και αμφισβήτησε την επιρροή των πιο μεγάλων κομμάτων της αριστεράς (του ΚΚΕ και του ΚΚΕ-Εσωτερικού) επάνω στις μάζες, ταυτόχρονα αναδείχτηκε μια νέα γενιά εργαζομένων συνδικαλιστών και μια νέα ηγεσία, η οποία συνέβαλε, μετά την πτώση της χούντας, στη δημιουργία ενός συσχετισμού δύναμης υπέρ της εργατικής τάξης, θέτοντας προωθημένα αιτήματα πάλης (π.χ. πενθήμερο και οκτάωρο εργασίας, μισθολογικές αυξήσεις, αμφισβήτηση της εργοδοτικής εξουσίας κ.ά.), καθώς επίσης και νέες μορφές οργάνωσης του κόσμου της εργασίας, όπως ήταν ο εργοστασιακός συνδικαλισμός της περιόδου 1975-77 και οι Συνεργαζόμενες Αγωνιστικές Δημοκρατικές Εργατοϋπαλληλικές Οργανώσεις (ΣΑΔΕΟ), και γενικά συνδέθηκε με τους μεγάλους εργατικούς αγώνες εκείνης της μεταβατικής περιόδου, μέχρι το 1981.

Το Πολυτεχνείο ζει και θα ζει όσο δεν εκπληρώνονται οι στόχοι που έθεσε. Ζει και θα ζει μέσα από τους αγώνες του εργατικού-λαϊκού κινήματος και της νεολαίας για λαϊκή κυριαρχία και κοινωνική απελευθέρωση ενάντια στον φασισμό και το κεφάλαιο.

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ
Ιουλιανού 24, Τ.Κ. 104 34
Κωδ. 3385